

Adresa di pi Internet: www.geocities.com/armaneasca
E-mail: piceavad@cmb.ro

Alănceashti ună oară tu trei meshi
Anlu VII, nr.2 (28) 2002, Bucureshthi - România
32 di padzinji - 30.000 lei

BANA

ARMÂNNEASCĂ

REVISTĂ INDEPENDENTĂ DI PLIRUFURII (INFORMATSHI) SHI CULTURĂ A ARMÂNJORŪ DI PISTI TUTŪ
PREMIIL "OMLU A ANLUI 2001"

Tiberius Cunia

Yioryi Maneca

Chira Iorgoveanu-Mantsu

Thede Khal

"PREMIIL DI TINJII 2001"

Santa alu Todî

Jancu Koci

Mariana Caciandoni-Budesh

Nico Popnicola

Carol Papanace

Yioryi Ceamitru (Sutsata a
Armânjloru di Verzea)

Editoru: Dumitru PICEAVA

USIA ică NCURPILJEATLU**alushtui numiru: 2 (28) 2002**

Redactsia, Ncljinari, C. Belimace.....	2/3
Premiili "Omlu a Anlui".....	4/5/6/7/8/9
Entipusi di la Gală	10/11
Padzinâ ti ficiuritslji.....	12/13
Yislu ali maie...(Kira Mantsu.....	14/15
Istoria a Machiduniiljei (T.Babali)..	16/17
Di zboru cu N.Djuvara.....	18/19
Emanuil Gojdu (A.Piha).....	20/21
Toma Babu, Stefan Andrei.....	22
Constantin Cosmescu.....	23
Macedo-Românlji.....	24
Apandisi cundritâ (I.Cardula).....	25
Kutsufleani, C. Barzescu.....	26/27
Carti etnografică (Goran P.).....	28
Pashtili la Armânji (Wily W.).....	29
Hâbâri, cârtsâ dixiti pi Internet.....	30
Rebus	31

CARTI DI NCLJINĂRI**NCLJINARI CĂTRĂ
AMINTĂTOAREA DI DUMNIDZĂ**

Amirâroanjea a mea pribunâ shi nădia a mea, Amintătoari di Dumnidzâ, dishcljisâ a xenjlorù shi agiutătoarea a oarfânjlorù, haraua a atsilorù cârtits, acupiritoarea a nvirnatslorù, vedzâ-nji ananghea, vedzâ-nji criparea; agiutâ-mi ca pi unù nipututù, hârnea-mi capi unù xenù.

Criparea a mea u shtii: dizleagâ-cu cumù vrei, câ nu amù altu agiutorù nafoarâ di tini, nitsi altâ ufilisitoari ayunjisiri, nitsi altâ diznjirdzâtoari bunâ nafoarâ di tini, Maica alù Dumnidzâ, ta s-mi veglji shi s-mi acoapiri tu eta a etilorù.

Amin.

Xiyisitâ pi-armêashti di: D.S. P.

*Tiniri Armânji -
untulemnu pi pândzâ - DSP*

Revista
"Bana Armânească"
Thimiljiusitâ tu anlu 1996 di
Dumitru PICEAVA
Editatâ di Fundatsia
"Bana Armânească"

Hârgiurli ti tipusearea alush-tui numir, 2 (28), 2002 (1.000 cumâts), furâ facti di tinjisitslji Armânji: Iancu Perifan, prezidentulu a Sutsatâljei "Trâ Armâneamea" di Paris, Stere GOANE, Marius Carniciu, Iancu Cepi shi Hristu IRUC.

Redactsia efhâristiseashti a tutulorù atsiloru tsi nâ agiutarâ pânâ tora ta s-putemu sâ scutemu tru migdani aestâ revistâ sh-yini cu pârâcâlseara câtrâ tuts Armânjlji cu vreari ti fara sh-cultura armânească s-nâ agiutâ sh-di aoa shi nclo. Mash ashî va s-putemu sh-noi, tu aradha a noastâ, s-lji-agiutâmu Armânjlji.

PAREIA REDACTSIONALA:

Marilena BARA, Mariana CACIANDONI-BUDESCH, Ilie A. CEARA, Alexandru GICA, Jane GUSHO (Tirana), Sashu YERÂNDĂ (Lozovo-Machidunii), Kira Iorgoveanu-Mantsu, Aura PASHA, Aurica PIHA, Yiorji Platari, Willy Wisoshenschi.

Tehnoredactari, Grafică shi Internet:
Stefan PICEAVA

Consultantu iconomic: Dima GRASU
Consultantu juridic: Mihai TUGEARU

Revista poati s-hibâ yivâsitâ shi pi Internet la adresa:
www.geocities.com/armaneasca
Posta electronică:
E-mail: piceavad@cmb.ro

Adresa a redactsiiljei:

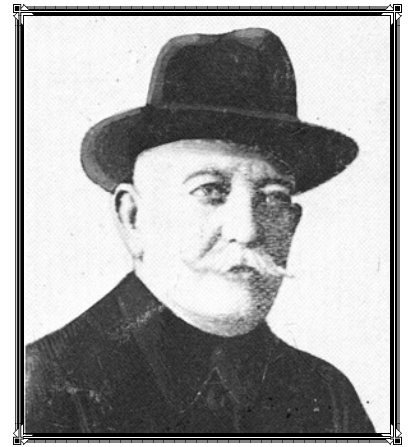
Sos. PANTELIMON, nr. 258, bl. 47, sc. D, et. 6, ap. 241, cod 73559, Bucuresti.
Telefon: 01/6282786 shi 093/609266.

Abonamentili

s-facù la adresa a Redactsiiljei. Pâhâlu a unui abonamentu ti unu anu easti: Ti yivâsitorlji di România: 150.000 di lei. Ti yivâsitorlji ditu xeani: 20 \$ SUA.

Contulu

a Fundatsiiljei "Bana Armânească":
2511.1 - 7280.1/ROL - BCR,
Sucursala Stefan cel Mare, 32,
Bucureshti.

Constantin Belimace

Pârintească dimândare
"S-hibâ hiljlu a dracului"

Iavea unu stihù ditu "Pârintească dimândare" alù C. Belimace di cari nu aveamu di hâbâri pânâ tora sh-nitsi nu avemu di hâbâri cari lu alâxi cu stihlu "S-lu ardâ pira a focului".

Pri ninga aestu stihù furâ alâxiti shi alti zboarâ, ashî cumu s-veadi la padzina 3. Nânti ta s-videmu tuti aesti alâxiri lipseashti s-adutsemù aminti itia cari-lu fotisi C. Belimace s-anyrâpsească aestu pomu-immu, "Dimândarea pârintească", tsi avea s-agiungâ immulu natsionalu a Armânjloru.

"Dimândarea pârintească", poemlu-immu shi immulu natsionalu a farâljei armânească, " fu compusù di poetlu C. Belimace, tu chirolu cându s-afla Bucureshti - iu avea dishcljisâ unâ hani - sumù vârtoasă entipusi a hâbârlorù adusi di duruta-lji mamâ, vinitâ Bucureshti di Mulovishte - Machidunii, ta sâ-sh veadâ hiljlu dupâ multsâ anji di dispârtsâri.

Hâbârlu eara-n ligâturâ cu niacaumtinatili facti di deznatsionalizari a Armânjlorù di câtrâ priftamea gârtsească.

Tu a doaua giunitati a etâljei 18, Patriarhia gârtsească, vidzândalui câ limba maternâ easti nai ma marli cheadicù tu lucrulu a ljei di deznatsionalizari shi asimilari a Armânamiljei, avea acâtsatâ unù lucru ghini minduitù ti dipârtarea a strâausheascăljei limbâ armânească shi alâxirea a ljei cu limba gârtsească. Tu aestu nicrishtinescu lucru di arnisiri a limbâljei armânească ea eara agiutatâ sh-di niscântsâ di hiljlji a farâljei armânească.

Lipseashti s-aspunemù câ nicrishtinesculù lucru ahurhitù di Patriarhia gârtsească easti dusù ma largu sh-tu dzâlili a noasti. Tu tutù aestu chiro, di unâ etâ sh-giunitati, pulitica gârtsească cumu sh-pulitica a tutulorù alanti milets balcanitsi namisa di cari bâneadzâ Armânjlji, nu putu s-u anichisească

ni limba ama sh-nitsi miletea armânească cari, bircheavis alù Dumni-dzâ, suntu nica sh--va s-hibâ daima tu banâ.

S-nâ turnâmù ama la chirolu cându mama alù Constantin Belimace avea vinitâ Bucureshti sâ-sh veadâ ficiorlu.

Ascultânda-sh mamâ-sa zburânda di alumta ditù Machidunii di armâneari tru banâ a Armânamieljei, Constantin Belimace fu multu cutrimburatù sh-mintitù. Atumtsea duchii ca dealithea câ ahâtù limba câtù sh-miletea armânească suntu tu unù mari piriçljju.

Tutu atumtsea achicâsi câ unitatea di limbâ shi sândzâ ali unâ mileti, ma ayonjea icâ ma amâ-

natù, pritù dutsearea nâinti a arâdzlorù fârâ astamasi va s-ducâ shi la amintarea ali unâ unitati di arâlâchi shi câtichisiri. Achicâsi atumtsea câ tsânearea tru banâ a farâljei armânească nu poati sâ s-axească dicâtù mash pritù tsânearea tru banâ a limbâljei armânească. Ditù atseali lucrî piritusiti di mama a lui cumù sh-ditù atsea greauâ catandisi tu cari s-afla Armânamea C. Beilimace fu fotisitù shi compusi poemlu-imnu a farâljei armânească, "Dimândarea pârintească", ca unù blâstemù fârâ di astamasi trâ Armânjlji fârâ di unâ pisti sântâ tu limba a lorù di dadâ.

Dupâ psânù chiro di la publicari, poemlu-imnu Dimândarea Pârintească s-arâspân-di cu mari ayunisiri tu tutâ Machidunia shi, dupâ unù chiro, hiin-

dalui bâgatâ pi noti, agiumsi Imnulù Natsionalù a farâljei armânească.

Cântatu la importantili andamusi armâneshtsâ, ca unâ câmbanâ, anâltsa ininjli shi mintsâlji a Armânjloru, ducândalui, ca nitsi unu altâ poezii anyrâpsitâ pânâ atumtsea sh-pânâ tora, la dishtiiparea a conshtiintsâljei natsionalâ armânească. Poemlu-imnu "Dimândarea pârintească" fu publicatù tu revista Macedonia, I, 1888, padz. 78.

Pânâ tu aestâ oarâ, Maiù 2002, noi nu aflâmù aestu protù numirù a revistâljei

"Macedonia", tsi alânci tu anlu 1888, iu s-putemù s-videmù cumù fu ânyrâpsitâ "Dimândarea pârintească" atumtsea ama aflâmù, ditù tihiseari, "**Primul Almanah macedo-român**", tipusitù Constantsa, la Tipografia Ilie M. Grigoriu, tu anlu 1900. La pagina 84 s-aflâ publicatâ unâ variantâ a poemlui-imnu "Dimândarea pârintească" cari, ti ciudii, ari unù stihù shi ma multi zboari tsi nu s-uidisescu cu atseal ditù varianta publicatâ tu tuti cârtsâli armâneshtsâ publicati pânâ tora, ahurhindalui cu Antologie aromânească" alù Tache

ufilisitâ zborlu "**dzâcu**" sh-nitsi cumù zborlu "zic", tsi easti loatù ditù limba românâ. La stihlu patru zboarâli "**limba noastâ**" suntu alâxiti cu zboarâli "**limba a lui**".

Tu strofa a treia zboarâli "**Car' s-lasâ**" suntu alâxiti cu zboarâli "**Cari shi-alasâ**". Shi nai ma mari alâxiri s-featsi cu doilu stihu ditù aestâ strofâ: "**S-hibâ hiljlu a dracului**" tsi fu alâxitu cu stihlu "**S-lu-ardâ pira a focului**".

Tu strofa a patra zboarâli "**ân vatrâ**" furâ alâxiti cu zboarâli "**ân vatra-lji**".

Tu doilu stih zboarâli "**Fâmealji**" fu alâxitu cu zborlu "**Fumealji**".

Tu treilu stih zborlu "**fâmealji**" fu alâxitu cu zborlu "**fumeljiu**".

Tu strofa tsintsî nu s-featsi nitsi unâ alâxiri di zboarâ. Tu bitisita a poemlui-imnu s-aflâ numa a autorlui: C. BELIMACE. Tsi va dzâcâ, Belimace sh-nitsi cumu Belemace.

Tuti aesti alâxiri tsi s-featsirâ tu stihurli a poemlui-imnu "Pârinteasca dimândare" publicatù tu anlu 1900 sh-tsi li adusimù aminti ma nsusù s-aflâ tu tuti cârtsâli armâneshtsâ tsi s-publicarâ dupâ anlu 1922. Tsi va dzâcâ, dupâ publicarea ali "*Antologie aromânească*" alu Tache Papahagi. Di aoatsi pute-mu s-trâdzemu concluzia câ aesti alâxiri, furâ fapci di Tache Papahagi icâ di unlu di autorlji tsi scoasirâ cârtsâ icâ revisti pânâ tu anlu 1922. Ama, averlu, tu tsi mâtreashti autorlu cari featsi aesti alâxiri, tora di oarâ, nu putemu s-lu shtimu. Shtimu ama tora câ "Dimândarea

Pârintească" icâ "Pârinteasca Dimândari", aestu poemu-imnu armânescu fârâ preaclji, di la amintari shi pânâ tu dzâlili a noasti, ca unâ fortsâ mayicâ, li cutrimburâ sh-li cutreamburâ ininjli shi mintsâli a tutoloru atsiloru tsi-lu ascultarâ sh-lu ascultâ sh-nu psânji suntu atselji cari sh-tu dzâlili a noasti vorù shi caftâ ca niscântili di aesti stihurili s-hibâ alâxiti! Cu icâ fârâ di niscântili zboarâ alâxiti Dimândarea pârintească armâni una di nai ma mârli yishteri culturali tsi nâ fu alâsatâ clirunumsiri.

Dumitru PICEAVA

Pârintească dimândare

Pârinteasca dimândare
Nâ sprigiurâ cu dor mare
Fratsi di mumâ shi di tatâ
Noi Armânji di eta toata,

Di sum plocile di morminti
Zic a nostri bunji pârinti:
"Blestem mare s-aibâ ân casâ,
Cari di limba noastâ s-lasa!

Car's-lasâ di limba a lui
S-hibâ hiljlu a dracului;
Sâ s-dirinâ yiu pe loc,
Sâ-lji se f rigâ liniba-n foc,

El ân vatrâ pârintească
Fâmealji s-nu shi hârisească!
Di fâmealji curuni s-nu bash
Nat ân leagân sâ nu nfashe,

Cari fudzi de-a lui mumâ
Shi di pârinteasca-lji numâ
Fugâ-lji doara Domnului
Shi dultseamea somnului".

C. Belimace
Primul Almanah macedo-român,
Constantsa, Tipografia Ilie M.
Grigoriu, 1900, pag. 84.

Dimândarea pârintească

Pârinteasca dimândari
Nâ sprigiurâ cu focù mari,
Frats di mumâ shi di tatâ,
Noi, Armânji di eta toatâ.

Di sumù plocili di murmintsâ
Strigâ-a noshtri bunji pârintsâ:
"Blâstemù mari s-aibâ-n casâ
Cari di limba-a lui s-alasâ.

Cari shi-alasâ limba lui
S-lu-ardâ pira-a focului,
Si s-dirinâ yiu pri locù,
Sâ-lji si frigâ limba-n focù.

Elù ân vatra-lji pârintească
Fumealjia s-nu-shi hârisească;
Di fumelji curunji s-nu bashi,
Natù ân leagân si nu-nfashi.

Cari fudzi de-a lui mumâ
Shi di pârinteasca-lji numâ,
Fugâ-lji doara a Domnului
Shi dultseamea-a somnului!

Papahagi. Titlulu a poemlui "**Pârintească dimândari**" fu alâxitu cu "**Dimânda-rea pârintească**".

La doilu stihu a protâljei strofâ zborlu "**dor**" fu alâxitu cu zborlu "**focù**" iara tu treilu stihu zboarâli "**shi di tatâ**" furâ alâxitu cu zboarâli "**Shi di-unu tatâ**", la Tache Papahagi sh-la altsâ autori. La strofa a doaua, zborlu "**Zic**" - cari nu easti ufilisitu tu limba armânească - fu alâxitu cu zborlu "**Strigâ**". Minduimù câ autorlu avea

Tu dzua di Sâmbâtâ, 9-li di Martsu, la sala ARCUB di Bucureshti, Fundatsia "Bana Armânească", tsi u tipuseashti revista cu idyea numâ, organiză "Gala a Premiilor Omlu a Anlui" tu a tsintsea editsii.

Prota parti a alishte aleaptă yiurtii fu pârâstâsità di Dumitru Piceava, editorlu a revistâljei "Bana Armânească" cumù shi prezidentul a Fundatsiiljei cu idyea numâ. Furâ ahârziti prota 6 premii di tinji: Alexandru Gheorghie (Santa al Todî) di Bucureshti, dhascalu Koci Iancu di Diviaka (Arbinushii), Carol Papanace di Bucureshti, Mariana Caciandoni-Budesh, di Custantsa, (prezidenta ali OTAR), Nico Pop Nicola, ditu Republica Macedonia (Bitola), Sutsata a Armânjlorù di Veryia (prezidentu Tache Galaitis).

Deapoia furâ durusiti Premiili "Omlu a anlui 2001": Profesorlu Tiberius Cunia ditù America, Cântătorlu Yeoryi Maneca di Veria (Gârtsii), Kira Iorgoveanu-Mantsu ditù Ghirmâni, Thede Kahl (docent tru geografii la Universitatea di Munster-Ghirmanii).

Tu soni zburârâ: Oani Nicolae, prezidentul a Sutsatâljei Culturală Armânească, Hristu Cândroveanu, prezidentul a Sutsatâljei Culturală Macedo-Română cumù shi Eli Iorgoveanu di la "Giunamea Armânească" di Custantsa. Prota parti a yiurtiiljei s-bitisi cu unâ cuvendâ alù Sotir Bletsas, marli aluntătorù ti ndrepturli a Armânjlorù (sh-tsi dixi sh-elu aoa sh-unù anù premiul "Omlua Anlui").

Deftura parti a spectacolului fu pârâstâsità di Aurica Piha. Cântarâ sh-giucarâ pareili "Pilisterlu" di Bucureshti shi "La Steaua" di Mihail Kogălniceanu cumu shi cântătorlji Mirela Ciobanu shi Yeoryi Maneca tsi-lji mâypisirâ oaminjlji din sală - cari furâ ca vârâ 300 di inshi -, cu cântitsli a lor. Andamusea s-bitisi cu cântarea ali "Dimândarea Pârintească".

Iavea tora cumu s-trâxi (cură) tutâ aestâ aleaptă andamusi:

Dishcljidirea a andamusiljei

Zborlu al Dumitru Piceava

Tinjisiti Armâni shi duruts Armânji, Bunâ vâ-i dzua shi ghini vinitù la aestâ aleaptă andamusi di adzâ cari easti a tsintsea editsii di duruseari a Premiilor "Omlu a Anlui", premii durusiti di Fundatsia "Bana Armânească" sh-di Redactsia a revistâljei cu idyea numâ. Avemu nădia câ aestâ andamusi va s-hibâ unâ dealihea sârbătoari ti noi tuts iara ti niscântâ di noi,

FUNDATSIA "BANA ARMÂNEASCĂ"

GALA A PREMIILORÙ "OMLU A ANLUI" - 2001

di aoa din sală, va s-hibâ ti niagârshari. Andamusea a noastâ di adzâ lipsea s-ahurhească, ashî cumù easti adetea crishtinească, cu unù Te Deum, ama noi

nu putumù s-aflămù unù preftu armânù cari sâ-sh facâ chiro shi s-yinâ namisa di noi cu aestâ apuhii shi s-aducâ mârliji al Dumnidzâ pri limba a noastâ armânească. Di aestâ oarâ ama va s-ahurhimù andamusea a noastâ cu ncljinarea dumnească, **Tatâl a nostu**, cari va s-hibâ spusâ di Yeanula Yioryi.

Noi, Armânjlji, tu catandisea tu cari himu, a câ nu avemu unâ bisearică armânească, avemu ananghi ca unù preftu armânù s-hibâ totna namisa di noi, s-lji-aducâ mârliji al Dumnidzâ shi, câtse nu, s-lji-pâteadzâ ficiuritslji armânji shi s-lji-ncârună tinirlji Armânji pri limba a lor di dadâ.

Avemu ananghi di pista crishtină, avemu ananghi ca al Dumnidzâ, sh-noi Armânjlji, ca itsi altâ mileti, s-nâ ncljinâmù pi sânta a noastâ limbâ pârintească câtse, ashî cumù dzâsi Hristolu, "Cafi unâ mileti pri limba a ljei sâ s-lunjineadzâ". ☩☩☩

Tatâl a nostu aspusu di Yeanula Yioryi.

TATĂL A NOSTU

1. - Tatâl a nostu, cari eshtsâ ân tseruri,
2. - Sâ s-ayisească numa a Ta;
3. - S-yinâ Amirâriljea a Ta,
4. - Sâ s-facâ vrearea a Ta, cumù easti ân tserù, ashî sh-pisti locù.
5. Pânea a noastâ atsea di tuti dzâlili, dâ-nâ-u a nauâ adzâ;
6. - Sh-nâ ljeartâ a nauâ alathusurli a noasti,

ashi cumù sh-noi ljiartâmù-a lâthipsitslorù a noshtsâ;

7. - Shi nu nâ du noi tu amârții, ma ascapâ-nâ di atselù arâu, AMIN!

Efhâristisindalui ali Yeanula Yioryi di turlia cumu u-aspusi ncljinarea dumnească, Tatâl a nostu, Dumitru Piceava, ti marea tinji tsi u purtâmù a Românjlorù shi ali Români, cratlu tu cari bânâmù, dusi zborlu ma largu pri limba română.

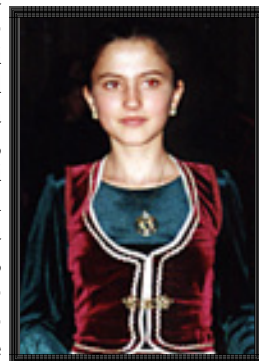
Idhisea (mesajlu) pri limba română

Asadar, stimati oaspeti vâ spun bunâ ziua si vâ multumesc foarte mult pentru faptul că ati avut bunăvointa să veniti astăzi 9 martie 2002, la această adunare aromânească, organizată de Fundatsia "Bana Armânească" shi de redactia revistei cu acelasi nume, cu ocazia celei de a cincea editie a decernării premiilor "Omul Anului".

Această întâlnire de astăzi este pentru noi cu adevărat o sârbătoare datorită faptului că este o întâlnire cu minunata limbă aromânească, cu deosebita dar puțin cunoscuta muzică aromânească shi cu o parte din acei oameni care se luptă pentru îmbogățirea istoriei, limbii shi culturii aromâne precum shi pentru recunoasterea aromânilor ca etnie aparte în țările balcanice în care trăiesc.

Aromânii din România, trebuie să subliniem, chiar dacă nu sunt recunoscuti de către autorități ca fiind o etnie aparte totusi ei se bucură de multe libertăți si drepturi. Astfel, ei au dreptul de a se organiza în societăți culturale sau fundatii, se bucură de dreptul de a si folosi limba maternă chiar si în învățământ, asa cum se întâmplă de cca 3 ani în

orasul Constanta, la scoala nr. 12, si, din vara anului trecut si în Bucuresti, la scoala nr. 39, unde copiii aromâni fac cursuri optionale de limbă maternă, deci de limbă aromână.

Yeanula Yioryi

Aromânii din România nu au fost și nu sunt împedicați să se folosească de limba lor maternă, așa cum s-a întâmplat până de curând în Grecia - este cunoscut cazul Sotir Bletsă care a fost condamnat la amendă și la câteva luni de închisoare numai pentru faptul că a afirmat public că în Grecia există o limbă aromână. Se cunoaște acum că în urma procesului din luna decembrie de anul trecut, Sotir Bleta a fost considerat nevinovat pentru faptul că în Grecia, au recunoscut până la urmă autoritățile judiciare, există într-adevăr o etnie aparte de cea a Grecilor, etnia aromânilor și care are o limbă proprie - limba aromână.

Speranța noastră este aceea că, cu timpul, Aromânii din România, precum și cei din celelalte țări balcanice, vor fi recunoscuți ca etnie aparte și astfel, vor beneficia de toate drepturile de care se bucură orice etnie din lume și astfel vor fi mai bine apărați de deznationalizare și asimilare de către etniile majoritare în mijlocul cărora trăiesc.

Vă rog acum să-mi permiteți să mă adresez oaspetilor aromâni veniți din Albania, din Macedonia și în special celor veniți din Grecia, care sunt pentru prima dată prezenti la întâlnirile noastre de până acum, precum și tuturor celor din țară în graiul părintesc, grai care a fost recunoscut de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, încă de la data de 24 iunie 1997, prin Recomandarea 1333, ca limbă a aromânilor.

Idhisea pri limba armânească

Voiu tora ca tu numa a mea și-a ntreagălței parei redactsională a revistăței "Bana Armânească", s-vă aspunu aduchirli a noasti di harauă și tutnăoară s-vă li-aducū nai ma aleptili hăristusiri ti buneatsa și vreața tsi li avutu ta s-yinits aoatsi și s-hits ningă noi tu aestă dzuă ahoryea, tu aestă dzuă aleptă di yiurtii a limbălței și a miletilței armânească.

Tutnăoară, voiu ca a voauă, a tinjisitiloru Armâni din sală, și-a tutăloru feutiloru și a nveastiloru, a dadilor și-a babilor a noasti, atseali livendi și dăruti Armâni cari shtiură di nă-u tsănură sh-nă u durusiră nai ma scumpă aveari a noastă - LIMBA ARMANEASCA, cu apuhia a "Sărbătoarilței a Mjlerloru", tsi fu cu ună dzuă ma năinti - tu 8-li di Martsu, tu numa-a mea sh-tu numa-a ântreagălței parei redactsională a revistăței "Bana Armânească" s-vă or și s-lă orū multă sânatati, ghineatsă și-ambăreatsă tu bană sh-tu lucrulu a lorū cumu sh-multu ma multu tu tinjisearea-a limbălței și a farălței a

noastă armânească.

Cu aestă apuhii voi s-vă aducū aminti zboarâli al Nushi Tulliu prit cari nă spunea că "*limba easti istoria a unui populū, easti semnulū cā aestu populū bâneadză. Fâră ea populū easti mortu, easti ashtersu dit cartea a lumilței*".

Ti atsea adză, tu noaua catastasi di xanadishtiari a conshtiintsălței natsională a Armânjlorū sh-di marea a lorū minari culturală, easti ananghi di anvitsarea și zburărea pri limba a noastă armânească.

Tutnăoară easti ananghi ca ânvitsatslji a noshtsă s-luceadză, ma năinti di tuti, tră-Armânami: s-u lucreadză limba, s-u acrească literatura, s-li tinjisească adetsli și folclorlu - tuti tsi facu ca ună cultură s-hibă yii! Sh-ma multu di ahātu, lipseashti ca noi Armânjlji s-nă agiutămū unū cu-alantu ma multu dicātu u featsimū până tora.

S-cunoashti cā Armânjlji suntu avuts, adyefurū iu bâneadză elji, ama Armânamea easti oarfână. Easti multu di multu oarfână Armânamea! Ti atsea ea easti tu catandisea tu cari easti!

Aesta ti furnjia cā nu s-vru și nitsi nu s-va ta s-hibă agiutată di vără chiola sh-nitsi di noi, Armânjlji, cari nu u agiutămū ahātu cātu lipseashti.

Iavea ti tsi noi, adză, căftămū ta sâ scutemū tru migdani oaminjlji, Armânji ică di altă mileti, cari u agiută Armânamea sh-cari facū curbanii tră ea.

Năinti ta s-ahurhimū s-durusimū premiili "Omlu a Anlui" voi ta s-vă aducū aminti cā tu aestu mesū, ahurhindalui cu dzua de 18-li di Martsu, va s-facă catayrafia (recensământul) a populatsilței. Ti miletea armânească aestu lucru easti di mari importantsă.

Maca vremū s-amintămū niscânti ndrepturi spetsifitsi a etniilței a noastă armânească atumtsea noi, Armânjlji di România, a cā tu atseali tabeli de recensământu himū tricuts tu doauă turlii: aromâni și macedo-români, lipseashti sâ spunemū cā himū atsea tsi himū și maxus Armânji (Aromâni cum nă si spuni aoa).

S-nă turnămū tora la aestă dzuă di adză cari, ti noi, ari ună mari simasii ma multu ti itia cā avemū tinjia și aleapta harauă ta s-durusimū premiile "Omul anului", tru a tsintsea editsii, a personalitătislor armâni ică di altă mileti, cari s-alumtă ti nchirdăsearea a ndrepturor a Armânjlor și s-cilăstisescu ta s-avutsască bana cultural-lingvistică și istorică armânească.

Njica istorii a premiiloru "Omlu a Anlui"

Lipseashti s-aducū aminti cā aesti premii, "Omlu a Anlui", fură durusiti, ti

prota oară, tu anlu 1997 a cunuscutlui alumtătoru ti ndrepturli a Armânjlorū, profesorlu Vasile Barba și a portughezului Luis Maria de Puiq (Prezidentul a Adunarilței Parlamentară a Comunităței Ivrupeană tu atselu chiro, cari andrupă pricunushtearea a limbălței armânească).

Tu anlu 1998, premiili fură amintati di poetlu Ionel Zeană, di profesorlu Gheorghe Zbucă (ti spudhăxirli a lui di istorii a Armânjlorū), di Emil Bratu, ti cilăstăserli tsi li featsi, tu atselū chiro, ca Armânjlji di Bucureshti s-poată să s-adună și să scoată tru migdani problemili a lorū și di Gică Hagi, ti tutū lucrulu mâyipsitū tsi-lu featsi tu dumenjea a sportului și, pritū elū, Armânjlji s-poată s-hibă cunuscuts tu cratlu România ama sh-tu tută lumea;

Tu anlu 1999 premiili fură durusiti al Iancu Perifan di Paris, unlu di protslji alumtători după doilu polimū mondial ti amintarea a ndrepturorū a Armânjlorū, a poetlui și scriitorului Ilie A.Ceara și a văsălțelui Mihai ântânjlu ali Români.

Tu anlu 2000 premiili fură durusiti a tinjisitlorū: Sotir Bletsă, ti alumta a lui ti pricunushtearea și tsănearea tru bană a limbălței și a miletilței armânească, al Yioryi Platari, marli a nostu alumtătoru ti amintarea a ndrepturorū a Armânjloru ditu Gărtsii, al Nasi al Yiuryitsa ti cilăstăserli tsi li featsi pritu cânticlu a lui ti tsănearea tru bană a limbălței armânească și a profesorului Neagu Djuvara ti spudăxirli a lui tu câmpulu a istoriilței a Armânjloru.

Anlu aestu premiili "Omlu a Anlui", premii tsi s-da ti anlu 2001, va s-hibă durusiti a niscântorū oaminji ti anami cari, ashi cumu va s-videts, s-alumtară și s-alumtă cu mari giuneatsă ti tsănearea tru bană sh-ti avutsărea a limbălței, a istoriilței și a ntreagălței cultură armânească.

Membrilji a juriului

Năinti ta s-ahurhimu durusearea a premiiloru "Omlu a Anlui 2001" lipseashti s-v-aspuu cari suntu membrilji a juriului, atselji tsi ljea apofasea cafī unū a curi sâ-lji si durusească aesti premii.

Elji suntu tu numir di 7 și facu parti ditū redactsia a revistăței Bana

Santa alu Todi

Armânească. Aeshtsa suntu, tu arada alfabetică: Marilena Bara, redactor la RRI, Mariana Caciandoni, redactor la emisiunea pri limba armânească di la

agiutatù hiindalui sh-di altsâ ndoi Armânji, ashì cumù furâ: profesorlu Lascu, profesorlu Cardula, Oani Nicolae, Stelică Gogu, Gheorghe

Tu soni âlji si hâristusi a domnlui Santa ti musheatili zboarâ aspusi shi-lji si urâ ca Dumnidzâ sâ-lji da sânatati multâ shi s-poată s-aveaglji, ashì cumù mash nâs shtii, ca aesti cursuri optsionali pri limba armânească s-armânâ tu banâ.

A domnlui Santa, Dumitru Piceava âlji durusi premiul ti tinjii tsi fu formatu ditù unâ sculputurâ ditù bronzu (unu basorelif âncârfusitù pi unâ cumatâ di lemnu) shi unâ dhiplumâ. Tutnâoarâ, a domnlui Santa âlji si durusirâ ma multi cârtsâ editati di editura "Ager", cumândusitâ di Mircea Croitoru shi Simona Lazâr,

Ficiuritslji armânji di la sculia nr. 39 di Bucureshti cumândusits di Marilena Bara cari cârtsâ s-hibâ durusiti a ficiuritsloru di la sculia 39, tsi anveatsâ carti pri limba armânească.

Radio Constanta shi prezidenta a "Organizatsiiljei a Tinirlorù Armânji di România", Alexandru Gica, lector universitar la Universitatea di Bucureshti, Sashu Yerândâ ditù Republica Machidunia, doctorandu ân teologii, Aurica Piha, redactor la RRI, Dumitru Piceava, editorlu a revistâljei Bana Armânească shi Yioryi Platari di Aminciu - Gârtsii, artistu plastic.

Prota oarâ durusimù mash premiili Omlu a Anlui. Ditù anlu 1999 pri ninga premiili "Omlu a Anlui" durusimù shi Dhiplumi di tinjii.

Ahurhinaldai ditù aestu anù pi ninga atseali patru premii "Omlu a Anlui" va s-ma hibâ durusiti shi shasi "Premii di tinjii" tu locu di "Diplumi di tinjii".

Haristo multu câ mi ascultatu pânâ tora sh-vâ pârâcâlescù s-nidzemù ma largu shi s-ahurhimù s-dâmù premiili di tinjii.

PREMIILI DI TINJII

Alexandru Gheorghe **(Santa alu Todì)**

Âlji si duruseashti Premiulù di tinjii a domnlui Alexandru Gheorghe (Santa alù Todì, cumu âlji si ma dzâtsi), ti tuti cilâstâserli fapiti sh-ti agiutorlù datù ti dishcljidearea a protilorù cursuri optsionali ti ânvitsarea a limbâljei armânească la sculia nr. 39 di Bucureshti.

Furnia ti cari juriulù lo apofasea ta sâ-lji durusească aestu premiu di tinjii fu atsea câ domnulù Santa fu atselù cari s-cilâstâsi shi s-alumtâ ti dishcljidearea Bucureshti a protâljei sculii iu ficiorlji armânji s-poată s-anveatsâ carti pri limba armânească.

Sumù gairetsli a domnlui Santa,

Dumitru, Ciungu Gabi shi altsâ, ahurhinaldai ditù veara tricutâ, Ministerlu a Nvâtsâmântului lo apofasea ta s-da cali sâ s-dishcljidâ ti ficiuritslji armânji di Bucureshti protili cursuri optsionali pri limba maternâ, tsi va dzâcâ, pri limba armânească sh-cari furâ dishcljisi la sculia numirlu 39 ditù mâhâlâlu Colentina. Aoatsi s-adunarâ tu meslu Maiù di anlu tricutù vârà 40 di ficiurits armânji cari furâ mpârtsâts tu dauâ parei cumândusiti di dhascalitsili Aurelia Caranicu shi Marilena Bara. Aesti cursuri s-facù, tora di oarâ, mash tu dzua di Sâmbâtâ, câti doauâ sâhâts.

Dishcljidearea a protâljei sculii, iu ficiuritslji armânji anveatsâ carti pri limba armânească, nâ sâ pari câ fu unlu di mârli evenimentti culturali armânesh-tsâ di Bucureshti di anlu tsi tricù.

Dupâ aesti domnul Santa azburâ di gairetsli tsi li featsi ta s-poată s-hibâ dishcljisiâ prota sculii iu ficiorlji s-anveatsâ cari pri limba armânească.

caricârtsâ s-hibâ durusiti a ficiuritsloru di la sculia 39, tsi anveatsâ carti pri limba armânească.

Koci Jancu

Doilu Premiu di tinjii fu durusitu al Jancu Koci dhascalù la sculia di Diviaka-Arbinishii.

Tu Diplumâ s-aspuni câ Premiulù di tinjii s-aduruseashti a dhascalui Jancu Koci di Diviaka-Albania, ti tuti cilâstâsirlu tsi li featsi ti dishcljidearea a protilorù cursuri optsionali pri limba armânească la sculia ditù hoara Diviaka ditù Arbinishii sh-ti gairetsli tsi li featsi sh-li fatsi ca ficiuritslji armânji s-anveatsâ carti pri limba a lorù pârintească.

Carti di la Jani Gusho

Domnul Jancu Koci nu fu la andamusi ama ma multi lucrù, ligatu di sculia armânească di Diviaka, aflâmù dit unâ carti tsi fu pitricutâ di Jani Gusho, redactorlu shef a revistâljei "Frâtsia" di Tirana. Iavea tsi dâtsi nâs: Vâ efhâristusecu ma ninti di tuti ti

apofuasea tsi u loatù ta sâ-lji dats "premiulù di tinjii" a d-lui Koci Jancu. Ndauâ zboari ti sculia di Diviaka: Aistâ sculii ahurhi cu vrea-

Jancu Koci

rea mari al Koci Jancu shi fu ndupuratâ di câpia ali Sutsata "Armânjlji ditù Albania", d-lù Vangjel Shundi.

Sculia umplu 3 anj tu 8-li di Andreu 2001. Easti adratâ la casa al Koci.

Când ahurhi sculia, tu 8-li di Andreu 1998, la Diviaca s-organizâ unâ festâ mari, iu loarâ parti reprezentantsâ di la tuts Armânjlji ali Arbinishii. Vini shi preftulù di Curceaua, Dhimitrachi Veriga, shi âli deadi urârli a Dunidzâliu pi numa a Bisearcâljei Armânâ.

Atsea dzuâ s-organizâ shi unù, ca cumù s-apunemù, "câftari di la partitsipantsâlji tsi s-u agiutâ sculia cu pâradz" tsi ea s-hibâ sh-ma bunâ. Au datâ agiutari Pano Bakalli, Rebert Çollaku, Valentin Mustaca shi altsâ di la comunitatea armânâ di Diviaca. Di nafoarâ ari pitirecutâ dauâ ori agiutari Iancu Perifan, cu aproapea 350 di dolari USA. Agiutari ari datâ shi Ambasada Românâ di Tirana, cu cari s-ancupârarâ lucrî ti unâ clasâ, tsi cilimeanjli s-anveatsâ ma ghini. Cilimeanjli tu sculii suntu ma multsâ di astelj tsi u shtiurâ limba zburâtâ acasa (s-aducheashti câ nu sh-ahântu ghini). Elj au ilichia a-sculiiljei statalâ (8-14 anj).

Dauâ ori tu stâmânâ, dupâ prândzu, doauâ grupi câti 20 inshi, njergu la sculii shi nveatsâ limba a noastâ cu nyrâpseari shi dyivâseari cu alfabetlu tsi lu-avem tuts. Nvitsâtura u da dhascalu Koci Jancu, tsi lucredzâ shi director a sculiiljei statalâ ditù cãsâbâliu Diviaca. Ta sâ-nvâeatsâ ghini sh-ma ghini Koci ari ufilisitâ cârtsâ luati di la multi izvuri, ma totna ahurheashti cu "Cartea di Alidzeari" al Andre Al Bagav shi altili. Cafi anu, tu data di 8-li di Andreu, tsi sculia ar avutâ anulu a ljei, la Diviaca easti fapât dzuâ di sâr-bâtoari. Cu vreami armâneascâ.

Jane Gusho

Âlji urâmu sh-noi, tu aradha a noastâ, multâ sânatati shi ambâreatsâ a dascalui Jancu Koci shi lucrulu sâ-lji hibâ ambaru pi calea tsi u ânchisi. Jancu Koci va s-hibâ totna unâ musheatâ paradhigmâ ti noi tuts di cumù poati cafi omù ta s-agiutâ Armâneamea.

Carol Papanace

Treilu premiu di tinjii fu durusitù al

Carol Papanace ti tuti cilâstâsirli tsi li featsi ti tipusearea a cârtsâloru anyrâpsiti di fratili a lui Constantin Papanace, unù mari patriotù shi ânvitsatù armânù tsi agiutâ la andruparea shi avutsârea a culturâljei armâneascâ. Ti furnjia câ fratili a lui Constantin, avea agiumtâ una di câpiili a minariljei legionarâ fu bâgatu ahapsi shi condamnatu 25 di anji ditù cari featsi aproapea 14 di anji di ahapsi. Ti furnjia câ namisa di elji doilji eara unâ dyeafurau ma mari di ilichii Carol Papanaci sh-cunushtea multu psânû fratili Constantin tsi, dupâ anlu 1941, bâna tu Italii. Di cara-lu cunuscu, tu anlu 1984, Carol armasi ashî di figuratu, di impresionatu di mintea shi itsrâljea a fratiliu a lui ma mari câ giurâ

ta s-nu s-alasâ pânâ nu va-lji publicâ, cându va s-poatâ, tuti cârtsâli nyrâpsiti di elù.

Aestu lucru putu dilù featsi dupâ câdearea a comunismolui. Ta s-poatâ s-li tipuseascâ cârtsâli a fratiliu a lui Constantin, Carol, deadunu cu surorli a lui, fu tu ananghea ta s-caftâ shi s-amprumutâ pâradzâ, fu tu ananghea ta sâ-sh vindâ pânâ sh-iambulili shi alti lucrî din casâ.

Pânâ tora putu di ndreapsi sh-tipusi ma multi cârtsâ, cari ti noi Armânjlji suntu di mari importsantsâ ashî cumu suntu: "Reflexii asupra destinului istoric si politic al aromânilor", "Geneza si evolutia constiintei nationale la Macedoromâni" shi altili... cârtsâ di mari simasii ti miletea armâneascâ.

Âlji urâmu alu Carol Papanace sâ-lji da Dumnidzâ multâ, multâ sânatati shi s-ducâ pânâ la capù giurarea a lui.

Mariana Caciandoni - Budesh

Ti tuti cilâstâsirli tsi li featsi tu harea di

Mariana Caciandoni -Budesh

redactorù a emisiljei pri limba armâneascâ la radio Constanta, di redactorù la revista "Bana Armâneascâ" shi atsea di Prezidentâ ali OTAR (Organizatsia a Tinirloru Armânji di România), ti

dishtiptarea shi amintarea a conshtiintsâljei natsionalâ a Armânjloru cumù sh-ti tsânearea shi avutsârea a limbâljei armâneascâ.

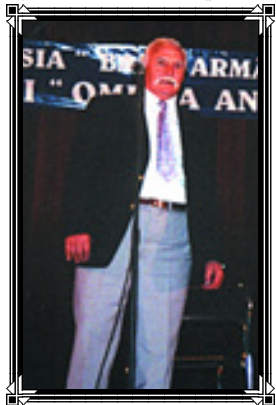
NICO POPNICOLA

ti tuti cilâstâsirli tsi li featsi ti tipusearea a cârtsâlorù: dictionarlu M a c h i d u n e - s c u - Armânescu, Antoloyia-a armâneshtilor poets di eta XIX shi XX" cumu sh-ti tipusearea tu cafi mesù a revistâljei "Fenix". Tuti aesti ducândalui la andruparea shi avutsârea a culturâljei armâneascâ.

"SUTSATA A ARMÂNJORÛ DI VEREYA

Âlji si duruseashti premiulù di tinjii ali Sutsata a Armânjlorù di Veryia (prezidentu Tache Galaitis): ti itia câ easti unâ urnechi ti tuti sutsatili armâneshtâ. Pisti atseali câ au unù mushatù ansamblu, câ scoasirâ calendarî, caseti shi cd-uri armâneshtsâ, elji fura axi s-adarâ

Yioryi Ceamitru

Veria unâ casâ armâneascâ cu 3 patomati iu easti sediul a sutsataljei a lorù. Tutù elji au marea axii câ lu andruparâ Sotir Bletsas tu giudicata tsi u avu. Premiulu di tinjii durusitu a Sutsatâljei a Armânjloru di Veryea fu datù al Yioryi Ceamitru, casierlu a Sutsatâljei

PREMIILI "OMLU A ANLUI" - 2001

TIBERIUS CUNIA

Âlji si durusi Premiulu "Omlu a Anlui 2001" a domnlui profesor Tiberius Cunia ti tuti cilâstâserli tsi li featsi ti amintarea sh-ti tsânearea a conshtiintsâljei natsionalâ a Armânjlorù cumù sh-ti tuti gairetsli tsi li featsi ca limba armâneascâ s-hibâ avutsâtâ shi tsânutâ tru banâ cu agiutorlu a cârtsâloru tsi li tipusi pânâ tora, hiindalui luyursitù nai ma marli editorù armânù di cârtsâ pri limba armâneascâ.

Carti di la Tiberius Cunia

Vrute Piceava, Ânj fats mari tinjii cu premiul "Omlu a Anlui" durusit di Fundatsia "Bana Armâneascâ" sh-prit aestu e-mail, tsâ pitrec a tsâia shi a ntreglui giuriu tsi-nj lu durusi aestu premiu, tuti multsunjirli (ifhârâstisirli) a meali. Mash câ nu pot s-alin scâri dicât cu mari griutati sh-immu multu greu pri locurli tsi nu suntu

ischi (nivelati) ghini.

Pistipsescu să-nj fac ună inhirisi (upiratsii) la dzinucljul andreptu di veară, cându va mi duc Syracuse, iu voi s-mi aflu cu ficiorlji sh-featili-a meali s-mi mutrească atselj vărâ ndoi mesh tsi vanj yinã greu s-mi min. Ma cu tuti cã u duc greu cu ciciorlu, mintea u-am tutã ninga sh-lucrul la computer shi la scriari pot s-lu fac niambudyisit di tsiva.

Vã or s-avets unã yuirtisiri bunã tu 9-li di Martsu sh-cã alantsã premiats va poatã s-yinã Bucureshti tra s-lã si durusească premiul personal. Multi ncljinãciunj ali Kirã, tsi u cunosc ghini, sh-a alãntor doi, Kahl shi Maneca, tsi nu-lj cunosc personal, ma s-yinã Bucureshti, cu aestã arasti.

Multi ncljinãciunj sh-trã membrilj a giurului, cari cilitisescu ahãntu shi tuts alantsã armãnj tsi va vã tinjisească cu yinirea (prezentsa) a lor la yuirtisiri. Cu multã vreami armãnească,

Tiberius Cunia

Tu aradha a noastã, ãlji urãmu multã, multã sãnatati shi s-poatã s-ascoatã tru migdani di aoa shi-nclò multi cãrtsã shi multi numiri di revista di literaturã shi studii armãni.

Zborlu al Ionel Zeana

Un mecena cultural armãn:

Tiberiu Cunia

D-l Dumitru Piceava, prezidentul a Fundatsiiljei culturalã "Bana Armãnească" lo buna adeti s-da cathi an, tu un cadru di sãrbãtoari, titlu di om a anlui shi alti premii la atseali personalitãts cari ies tu migdani cu faptili a lor trã Armãnami. Anlu aestu, titlu di om a anlui 2001 fu dhurusit a profesorului universitar Tiberiu Cunia din Americã trã tut tse featsi pãnã tora trã Armãnami. Di furnjii di sãnatati, prof. Cunia nu putu s-ljea parti la sãrbãturirea a lui. A njia ãnji cãdzu sartsina s-lji fac unã shcortã prezentari.

Tiberiu Cunia easti unã aleaptã personalitati a exilului armãnescu dit Americã, iu agiumsi un eminentu om di shtiintsã dupã andoilea polim mondial. Di el sh-di frati-su Tashcu, mi leagã unã caldã sutsatã cu traditsie tu fumeljli a noastri. Tatã-su sh-tatã-njiu furã colegi di clasã la liceulu romãn di Bituli cãtrã tu apãrnjita a etãljei tricutã. Shamishdoauli fumeljli furã colonizati tu districtul Caliacra dit Cadrilater shi bãnãm tu cãsãbãlu Bazargic. Tu 1940 nã dispãrt-sãm. Fumealjea a lui s-astãsi

Constantsa. Tu 1947 ãl vidzui unã oarã la el acasã. Earã studentu la Politehnica di Bucureshti. Hiinda avinat di securitate comunista, tricu sinurlu furishalului shi agiumsi tu xeani. Agiumtu tu unã lumi nicunuscutã, fãrã apanghiu, fãrã un pãrã tu gepi, mash cu curajlu a tinireatsãljei, cu pireatsa a mintiljei sh-cu seatea di anvitsãturã, Tiberiu Cunia featsi studii strãlutsiti Paris, Munchen shi Londra, dupã cari fu arugat ca profesor la Universitatea di statu di New Yoek, sectsia Politehnicã, spetsialitatea silvicã, pãnã tsi ishi la pensii.

Ca om di shtiintsã ari scriatã pristi tsindzãts di cãrtsã di spetsialitati, ari tsãnutã lectsii la multi universitãts dit lumi shi lo parti la multi congressi internatsionali di spetsialitati.

Ca hilj di anvitsãtor rumãn, nu putea sãsh agãrshescã fratslji dit tuti statili balcanitsi, avinats shi fuvirsits si-sh chearã numa, limba shi arãzga traco-latinã dupã tse furã ncljisi tuti sculiili shi biseritsli rumãneshti dit Macedonia, cându tu Rumãni, sum comunishti, minoritãtsli

Yioryi Maneca

Apostol Caciuperi, Iancu Perifan shi altsã, un di nai ma mãrlji promotori a Fundatsiiljei "Uniunea trã Limba shi Cultura a Armãnjlor", ãnthimiljeatã Freiburg tu Ghirmãnia Federalã, tsarã tsi deadi diznãu mari agiutor trã problema armãnească. Ama nai ma marli merit al Tiberiu Cunia easti atsel di mecena a culturãljei armãnească. Ducãnda unã banã cumpitatã, cu icunumiili adrati mash dit aruga lui di profesor universitar, Tiberiu Cunia ãnhiintsã New York, tu anlu 1989, Fundatsia Culturalã "Cartea Aromãnã" shi tipusi protslji scriitori clasits armãnji: N. Batzaria, Nushu Tulliu shi George Murnu, cum shi tinirlu shi talentatlu poet shi prozator, Dina Cuvata dit Machidunia iugo-slavã (la oara atsea) tse lu agiutã prota, aducãnda-lj materiali dit Romãnia.

Dupã cãdearea a dictaturãljei comunistã, dishcljisi unã sucursalã Constantsa, cumãndusitã cu multu

sufflit shi agrãxire di poetlu Dumitru Garofil. Aoatsi ies cathi an tu unã njilji di cumãts cãrtsã scriati di scriitori armãnji clasits shi contemporanji. Aesti cãrtsã suntu pitricuti gratis la Armãnjli dit statili balcanitsi shi suntu dzuã di dzuã hrana a lor suflitească. Pãnã adzã furã tipusiti pristi tsindzãts di autori armãnji shi nãscãnti ori shi Romãnji. Dit anlu 1994, scoati la shasi meshi shi unã musheatã shi aleaptã "Revistã di Literaturã shi Studii Armãni". Ca s-lishureadzã lucrulu a scriitorlor armãnji, Tiberiu Cunia tipusi monumentalu "Dictsionar aromãn" al Tache Papahagi, tu unã versiuni inversã: romãnã-armãnã. Cu tuti cã easti pensionar shi nu para sãnatos, el lucreadzã shi adzã fãrã arihati, ghivãsinda shi computerizãnda manuscrisili pitricuti la redactsie. Trã avuta lui activitati editorialã, trã marea vreami shi curbanu tse u fatsi trã duruta-lj Armãnami, Tiberiu Cunia easti un exemplu di mari filantrop shi meritã tutã tinjia shi pricunushtintsã Armãnjlor di iutsido. Dumnidzã sã-lji da sãnatati sh-banã lungã!

Ionel Zeana

YIORYI MANECA

Ãlji si duruseashti premiulu Omlu a Anlui 2001" ti tuti cilãstãserli tsi li featsi sh-li fatsi, pritu harea a lui di cãntãtoru shi mari patriotu armãn, ti dishtiptarea sh-ti tsãnearea tru banã a conshtiintsãljei natsionalã a Armãnjloru cumù sh-ti creashtirea shi avutsãrea a cãnticului shi a limbãljei armãnească. Ti nãs zburã Yioryi Platari.

CHIRA IORGOVEANU - MANTSU

Ãlji si duruseashti premiulu "Omlu a Anlui 2001" ti tuti cilãstãserli faptili tu cãmpulũ a literaturãljei armãnească - pritũ ãnyrãpserli a ljei, hiindalului yuirsitã prota poetã armãnã shi pritũ cãrtsãli tipusiti tu cari scoasi tru migdani lucrãrli a scriitorlorũ armãnji di aeri shi di adzã -, cumù sh-ti tuti gairetsli faptili ca alumtãtoari ti amintarea a ndrepturorũ a Armãnjlorũ. Nãsã fu pãrãstisitã cu musheati zboarã di Aurica Piha ama, ti-amãrtii, nu avemu ãnregistratã zborlu a ljei sh-nitsi zborlu a poetãljei shi ti atsea nu putemu s-vã li pãrãstãsimu aoatsi.

Chira Iorgoveanu-Mantsu

THEDE KHAL

Âlji si durusi premiulu "Omlu a Anlui 2001" ti tuti cilăstăserli fapți, ca nvitsatù ghirmanù, ta s-u nveatsă shi s-u zburască limba a noastă armânească cumù sh-ti tuti gairetsli tsi li ari fapță ta sâ spudhăxescă shi s-publică cărtsă cari scotù tru migdani miletea shi limba armânească.

Tuti aesti featsiră ditu năs ună paradhig-mă ti tuts Armânjli cari-lù cunuscără ducândalui la dishtiptarea shi amintarea a conshtiintsăljei natsională a lorù sh-la creashtirea a vreariljei la elji ti nvit-sarea, ufilisirea shi tsânearea tru bană a limbâljei armânească.

Zboarili alu Thede Kahl (Thodi al Calu)

Vruts oaspits!

Cându domnul Tacu Piceava ânj dzâsi că mi aleapsi mini ca un di oaminjlji a anlui prota avui niheamă andirisi - nu mash că nu am arăditsinj armăneshtsă, ama ma multu cătse nu mi duchescu ca un om tsi adră ca' shtie tsi ti armanamea. Aprucheara a mea di cultura armânească daima u-uchii năuntru a meu, fu ună aprucheari di vrearu - shi deapoa shi di interes shtiintsific. Cljmarea a voastră ânj spuni că vrearea aista yini di dauli pârtsă shi aistu lucru easti ti mini ună mari harauă shi tinjie.

Aveam vărâ 15 di anj cându ahurhii s-mi duc cu pârindzâl ma multi ori tu hoarili armăneshtsă tu Pindu - fărâ sâ shtiu nitsi un zbor armănescu shi fărâ sâ shtiu cari suntu atselj armânj. Bâgai oară ca multi ori cându oaminjlji zbură un cu alantu, cu tut că aveam anvitsată gârtseashti, mini nu duchii aproapea nitsi un zbor. Nica ma multu mi ciudusii cându vidzui că născânti zboari li ducheam dit limbili latini tsi li featsim tu sculio - ama daima cându antribai tsi soi di limbă zburăscu, apandisea a lor fu "alasa ma ghini - un idiom local". Ună dzuă, shidzum, tu Grebene, cu ună pareie mari di hoara Breaza, adzâ Distrato, shi un anamisa di elj ahurhi s-ânj pîrmithuseasca tsi suntu armânjli, ashi că pân' tu soni aflai un om tsi putu sâ-nj dzăcă ndauă zboară fărâ arshini shi frică ti limba aista. Di atumtsa un sh-un s-tuchea gljetslu, s-tuchea tabu-lu tsi avea thema aista fatsă di mini - shi cafi un di oaspitslji a mei yinea cătă mini s-ânj dzăcă minduita a lui ti armânj. Minduierli shi aprucherli a lor eara ahât interesanti ti mini shi avea ahâtă "contradzătseari" ună cu alantă că di atumt-sea duchii năuntru a meu că nu mata va mi alasă arihati lucurlu armănescu. Ahurhii s-dhyivăsescu ti armânj - shi bâgai oară că nu suntu psânj tsi au

interes ti armănamea. Maxus tu atselj dit soni ânj creashti intereslu ti armânj - ahât anamisa di armânj cum shi tu craturili iu bâneadză cum shi tu Evropa di Ascăpitată. Cunuscui iutsido multi parei di armânj tsi anchisiră s-adară multi lucrui ti tsânearea adetslor shi a limbâljei a lor. Ama nica, vărnu nu poati s-dzăcă desi atseali grupuri di armânj va s-aibă suctses cu pidimolu a lor i desi va s-heară cultura a lor shi va s-hibă asimilats tuts armânjli după psânji anj tu culturlu a craturlor iu bâneadză.

Calea a armânjlor anamisa di orientări romăneshtsă, gârtseshtsă, di alti orientări culturali shi natsiunali shi di orientarea la "miletea ahoryea armânească" easti ună cali greauă cătse nu ari idhyiul scupo, ama ari ma multi directsii tu cari un nu agiută alântui s-agiungă, ama cătivărhoară lu ambudhyiuseashti chiola. Cându multsă activishtsă armânj nu aproachi nitsi ună ligatură cu politismoulu gârtsescu iasti limpidă că va s-aibă critica di naima marea shi economic nai ma sânoatoasa parti a armânj-lor dit Gârtsie - shi di alantă parti, activishtsă "grecomanj" cu xenofobia a lor shi alergia a lor ti cafi luyii di "propagandă romănească" da nanăparti itsi lucrui ti păstrarea a limbâljei. Multsă armânj andi s-aibă dor shi mirachi ti politismoulu a lor shi andi s-adară tsiva deadun, apufăsiră s-alumtă ti asimilarea a lor! Ashi că dip shi atumt-sea cându va s-avem garantati ndrepturili di minoritati ti armânjli tu tuti craturili dit Balkan, cu promovarea a limbâljei shi adunari culturali, iara nu avem nitsi ună garantisie ti suprabânari. Shi easti sighur că agiutorlu tsi va s-yină dit craturili iu bâneadză armânjli i di iuva dit Evropa nu va s-agiungă. Ca s-agiungă armânjli la aistu scupou minduescu că easti ananghi:

- s-bitisească ună oară image-lu atsel negativ tsi există la născântsă ti apartenentsa s-hii armân
- s-hibă apufăsisits ti ună scriitură shi literatură pi armăneashti, apruchiata di naima mults armânj sh-nu mash di născânti parei · s-nu cheară chirolu cu provlimi la cari nu va s-află pute ună cali comună (di ex. ancăciturli ti "ñ" i "nj", ti simboli "natsiunali", ti "câts him?", ti definitisia "dialect" i "limbă" shi alti multi ancăciturii)
- s-agârshescă ună oară caimadzlji tsi-lj avură multsă di elj tu chiro ma greu
- s-nu adară sinuri (granitsi) nali, ama s-li agârshescă atseali veclji · s-aibă ună ma mari achicăseari, vrearu ti sinfunie shi compromisi, ti cooperari shi dialog dishcljs anamisa di tuts armânjli tu craturili dit Balkan shi tu diasporaua.

Maca naima multsă armânj dealihea vor s-apufăsească ti aistă cali ca un scupo comun i nu - poati că va s-veadă cându va s-hibă amănat ti aistă cali. Pareia a voastră minduescu că anchisi s-immă

Thede Kahl

pi ună cali di ahtari turlie. Shi ti calea aista am s-vă or multă epitihie shi suctses, shi s-vă or puteari s-adrats lucrui cu profesionismu - fărâ ipervulie (exagerari) shi extremismu - shi prota-protu cu mirachi.

Bucureshti, 9.3.2002

Dr. Thede Kahl

Ma zburărâ: Oani Nicolae (prezidentu la Sutsata Culturală Armânească), Hri-stu Candroveanu (prezidentu la Sutsata Culturală Macedo-Română), Eli Iorgoveanu di la clublu "Giunamea Armânească" di Custantsa shi Sotir Bletsas, marli alumtătoru ti ndrepturli a Armânjloru (sh-tsi dixi sh-elu aoa sh-un anù premiulù Omlu a Anlui.

Efhăristisiri a sponsorloru

Tu soni Dumitru Piceava efhăristisi a tutoloru atsiloru tsi deadiră agiutoru ca aestă andamusi s-hibă ca dealihea ună yuirtii: "Sutsata Culturală Armânească", prezidentu Oani Nicolae, Fundatsia "Moscopole" di Bucureshti, prezidentu Dima Grasu, Fundatia Sămta Ana, prezidentu Lefter Naum si "Organizatsia a Tinirlorù Armânji di România", prezidentă Mariana Caciandoni-Budesh, Gică Chicheanu, Steryiu Samara, Doru Nacea, Custică Canacheu, Zoe Carabash.

Deftura parti a spectacolului fu pârăstăsită di Aurica Piha.

Cântarâ shi giucară pareili "Pilisterlu" di Bucureshti sh "La Steaua" di

Mihail Kogălniceanu. Mirela Ciobanu (di la Opera Română) cântă "Dishcljdi bre gione ocljul di-amurâ" iara Andreea Bishinicu dzâsi doauă pârăvulii al Dima Lascu. Yeoryi Maneca âlj mâyipsi deapoa oaminjlji (tsi fura ca vărâ 300) ditù sală cu cântitslji a lui. Andamusea s-bitisi cu "Dimandarea Pârintească".

Redactsia: "Bana Armânească"

ENTIPUSI (IMPRESII) DI LA EDITSIA A TSINTSEA DI DURUSEARI A PREMIILORU "OMLU A ANLUP"

shi acâtsă s-azburască. Lipseashti sâ spunemù

Tinjisite domnule Tacu Piceava, Ânji lo multu hari cumù andrâpseshi lucârli la editsia di anlu aestu la durusearea a premiiloru "Omlun a Anlui", tsânuti la ARCUB tu 9-li di Martsu 2002. Vârâ ndoi anji ninti adutseamù câtigursiri câ tsânets aestu spectaculù tu locuri niuidisiti cu ahtari lucru. Anlu aestu fu unâ editsii multu ti hari sh-mi hârsii câ nu u aqscâpaiù. Di ahântsâ anji adari ti noi Macedoneanjlii lucrì multu buni shi easti mari mârtili câ niscântsâ di a noshtsâ, alasâ câ nu tsâ da agiutorù moral, ama nu ti-alasâ nitsi arihati sh-ti cârtescu cu zboarâ lâvoasi. Pâlâcâr-searea a mea easti s-nu lâ dai di mânear.

Tsâ orù multâ sânatati shi-lji hâris-tusimù alù Dumnidzâ câ avemù ahtari oaminji. Cu multâ vreati,

Yioryi Beica

Tinjisits Armânji

Sâmbâtâ 9-li di Martsu, anlu 2002, tu dzua cându fu shi unâ mari sârbâtoari crishtineasca, "Ayi Saranda", tu sala ARCUB di Bucureshti s-tsânu atsea di a tsintsea editsii di dâruseari a premiiloru "Omlu a Anlui" organizatâ di Fundatsia "Bana Armânească" deadunù cu pareia redactionalâ di la revista "Bana Armânească" ân capù cu tinjisitlu yeatru Dumitru Piceava. Nica ditù ahurhitâ s-vâ spunemù ca aesta fu nai ma msheata shi nai ma buna manifestatsii armânească organizatâ vârnâ oarâ tu lumea armânească, la cari mini earamù prezentu. Tu salâ eara vinits ma multu di 300-350 di Armânji ditù Români cumù shi oaspits ditù Gârtsii shi studentsâ dit Machidunii, Albanii shi Vâryârii. Tu salâ s-afla shi mârli personalitâts publitsi ditù România cumù shi ditù xeani. Andamusea fu aprucheatâ cu mari emotsii di tuts atselji prezentsâ tu salâ. S-u lomù pi arada.

Spectacolu fu prezentatù di redactorlu shef la revista Bana Armânească d-l Dumitru Piceava, cari prota li deadi shasili premii di tinjii al: pap Santa al Toli, Koci Iancu, Mariana Caciandoni-Budesh, Nico Pop-Nicola, Carol Papanace shi Sutsata a Armânjlor di Veryia. Dupâ atsea s-acâtsă cu premiili "Omlu a Anlui". Atumtsea pi scenâ inshi d-l Ionel Zeana ta s-lu prezintâ protlu premiantu, Tiberius Cunia. Cum

lu dutsea zborlu câtâ tu bitisitâ s-ducea câ elù zburashti cu tutù ma mari emotsii, ashì câ dip tu soni s-duchi câ shi plâmsi niheamdzâ di ispetea a

emotsiilor cari li avea fatsâ di aestâ mari personalitati cari ari adratâ ahatù multu ti Armânamea.

Dupa el pi scenâ vini d-l Yioryi Platari ditù Gârtsii, cari lu prezentâ doilu premiantu cari eara Yioryi Maneka. Shi tu zboarili musheati tsi li spunea d-lù Platari ti premiantu, s-ducea marili emotsii tsi li avea cându zburâ tu unâ personalitati cari easti poati nai ma marli cântâtorù tu Armanamea.

Dupâ elù Aurica Piha u prizintâ a-treia premiantâ, doamna Kira Iorgoveanu-Mantsu. Lumea armasi ciudisita di zboarili musheati cari li spunea Aurica ti Doamna Mantsu. Ama shi tu a ljei zburâri s-ducea emotsiili câ avea ocazia sâ zburască ti nai ma marea autoari cari fu tu lumea armânească, shi s-pari câ tu soni ca silighi shi vârnâ lacrimâ ditù ochlji a-ljei. Cându bitisi cu prezentarea, pi scenâ s-alinâ regizorlu Toma Enache shi spusi dau poezii di ali Kira. Poeziili furâ spusi cu unâ boatsi cumù potù mash nai ma mârlii actori. Dupâ elù pi stsenâ s-alinâ doamna Mantsu cari fu multu emotsionatâ di zboarili musheati tsi li spusi Aurica ti ea, cum shi di dzâtsesearea a poeziilorù di partea al Toma. Pân tu soni Kira s-calmâ (s-isihâsi) shi dzâsi câ aestu premiu âlù dedica (neljinâ) a dada-sai shi a bârbatu-su. Tu aesti momenti tu salâ la cafiunù chioshcu s-ducea situatsia emotsionatâ cari s-featsi. Vidzumù shi andoi oaminji ditù publiclu cari nu putea sâ-shi dânsesească lâcrinjli cari curdzea ditù ochlji a lorù.

Cându bitisi Kira cu zburârea, pi scenâ s-alinâ Alexandru Gica ca s-prezintâ atselù ditù soni premiantu, Neamtsulù Thede Kahl. Alexandru, "condus" di situatsia emotsionalâ tsi s-crea la dârusirea a premiului ali Kirâ, cumù shi di ispetea câ lipsea s-prezintâ unâ ashì di mari personalitati cumù easti Thede Kahl, cari adrâ ahatù multu ti Armânamea shi cari, hiindalui neamtsu, anvitsâ s-azburască armâneashti multu ma ghini dicâtù multsâ Armânj, nu putu sâ s-calmeadzâ shi anaintea ta s-acatsâ sâ-lji curâ lâcrinjli ditù ochlji, putu s-aspunâ cari easti a patruea premiantu cumù shi zboarili: Thede yina pi scena sh-salveadzâ-mi câ nu potù ma multu. Atumtsea Thedi inshi pi stsenâ

câ Thede zburâ ashì di musheatù armâneashti, tsi lumea armasi ciudusitâ. Fu

Sashu Yerândă

ascultatù cu mari atentsii di tuts atselji prezentsâ tu salâ a dupâ tsi bitisi cu zburârea, tu sala s-avdza zboarâ ca: "dealieha aestu omù nu easti armânù?", "cum putu s-anveatsâ ashì di ghini armâneashti?", "ai sâ-lji creapâ numa, aestu zburashti ma mushetù shi di noi!", "O bo, bo, aestu easti ma mari Armânù di noi!", etc. Shi tu aestu momentù tu salâ s-adrâ unâ situatsii cându putumù s-videmù cumù multsâ spectatori sh-ashtergu lâcrinjli di la ochlji. Minduescu câ nu-ari s-exagerez cara s-dzâcù câ tu salâ s-vidzurâ vârnâ 20-25 di persoani cari sh-ashterdzea lâcrinjli, di mârli emotsii tsi lâ li facù aestâ andamusi, cu tsi aeshtsâ oaminji spusirâ câtù di bunù fu organizatâ ea shi câ premiili s-dusirâ la persoanili uidisiti.

Ca s-hibâ nica ma bunâ aestâ andamusi, adrarâ shi atselji alantsâ tsi inshirâ s-azburască: Hristu Cândroveanu, prezidentu a "Sutsatâljei culturalâ macedo-românâ", Eli Iorgoveanu, di la Giunamea armânească di Constatsntsa, Oani Nicolae, prezidentulù ali "Sutsata culturalâ armânească" cumù shi Sotir Bletsu ditù Gârtsii, cari tuts scosirâ tu migdani importanta ti pâstrarea a limbâljei shi a adetslorù armâneshtsâ. Tu a doaua parti di programâ giucarâ shi cântarâ shi pareia "Pilisterlu" di Bucureshti shi "La Steaua" di Mihai Kogălniceanu, cum shi tinira cântâtoarâ Mirela Ciobanu shi Yioryi Maneka.

Tu soni sâ spunù shi andauâ zboarâ ti organizatorlu a alishte andamusi, d-l Piceava, cari nica unâ oarâ spusi câtù di mari dorù ari ti Armânamea, câ ti organizarea a alishte andamusi hârgiui multsâ pâradz ditù gepea a lui, bâgâ multu suflitlu a-lui ca andamusea seasâ ashì cumù lipseashti, pânâ cându altsâ avuts armânji, dit cari niscântsâ furâ prezentsâ la spectacolù, nu vorù s-

da nitsi unù pârâ ti Armânnamea.

Cu tinjii armânească,

SAHO YERUNDA LĂCÂRNJI DI HARAUÂ

Unù lungu, multu lungu singirù di dureri, cari di cari ma mări, fu bana a noastă, a Armâniloru shi mash cu ptsâni, dipu ptsâni, aua shi-aclo, peatit-si di lunjinâ. Tuti urutetsli, tuti aralili a Balcaniloru, ca di greu blâstemu, di noi s-anchidicarâ. Unâ istorii ingratâ(pseftâ) nâ deadi di tuti stiznjili. Ti-atsea, tu sihatsli a meali di minduiari shi aryasi greauâ, amu anyrâpsitâ stihurli a unui cânticu tsi, am nâdii, nu-ari s-amânu multu s-lu-arâdâpsescu pi unu altu CD. Dau ma-nghiosu stihurli:

URUTĂ YRAMĂ

Urutâ Yramâ n-alâsarâ

Mirili la Treia-Searâ,

Oahiti shi grupi tutù s-tritsemù,

Dzuâ albâ s-nu videmù.

Tsere soartâ blâstimatâ,

Cari nâ-u deadi s-u purtâmù?

Vârnoarâ tu-aestâ etâ

Iuva loclu s-nu n-aflamù.

R.

Tsi istorii ingratâ,

Iutsido nâ pitricu,

Mashi pitu chetsarli di moarâ,

Mashi pri-aclo nu nâ tricù...

Dushmanji ca ornji nâ curmarâ

Vatra a pâpânilorù vluyisitâ,

Di purtâmù casâ tu trastu,

Iuva nu, nu-avemù ursitâ.

R.

La anlu Treisprâ nu-shi fu paci,

Câ-shi fu nai marli blâstemù,

Naïma marea crimâ s-featsi,

Doamne, vatra s-nâ chiremù!

Asprândits ca pulji di cloci

N-ampârtsâmù pritù vasilii,

Canda adrâmù câbâtsli-a loclui,

Di trâdzemù ti mări mârții !

R.

Cari nâ blâstima, lai Doamne, Cari?

S-alâgamu din pragu-n pragu,

Tuti vinturli s-nâ batâ,

S-avemù casâ pi ciomagù?

Shi tora va v-antribats câtse "Lacârni di harauâ"? Câ aclo tu sala di Bucureshti iu s-adunarâ nai ma bunjlji di noi, lăcârnlji a lorù - ti cari dzâtsi Saho Yerunda - eara lăcârnlji di harauâ, ama purtânda cathiunù tu suflitlu a lui

Gică Godi

frâmturi di istorii strâmbâ, âmplinâ di stinahuri shi nindriptâts di tuti turlili ti Armânami, ashî cumù u aspunù stihurli arâdâpsiti ma-nsusù. Ahtari andamasi nu putea s-hibâ dicâtù ancârcatâ di emotsii. Earâ - dzâtsi Saho Yerunda - 300-350 di inshi, eara njilji di Armânji nividzuts...Cu ahâtù ma ancârcatâ di emotsii cu câtù aflatù puterea s-alâsats nanâparti njitsli niachicâseri shi-adratù unù lucru pusi-matu. Ti atsea organizatorlji di la Fundatsia "Bana Armânească" axizescu (meritâ) hâristuserli a noasti, a tutulorù Armânjlilorù.

Vâ orù s-hibâ hârlâticâ aestâ - v-alji dzâcu mini- Nauâ Ahurhitâ. Cu Dumnidzâ ninti - la ma multu shi la ma mari. Cu tinjii,

G.Godi

Duruts Armânj,

deadunù cu mârli personalitâts armâneshtsâ (T.Cunia, Yioryi Maneca) shi anvitsatlu ghermanu Thede Kahl, fuiù tinjisitâ cu unù premiu "Omlu a Anlui 2001". Dhurusearea a premiilorù fu unâ aleaptâ furnjii di harauâ trâ multsâ Armânj di Bucureshti.

Trâ aestâ musheatâ sârbâtoari armânească lipseashti s-hâristusimù:

- a Fundatsiiljei "Bana Armânească" shi-a redasctsiiljei a rivistâljei cu idyea numâ, a editorlui Tacu Piceava trâ buna organizari shi prizintari a yiurtiiljei a premiiloru, trâ copuslu-a lui personalu s-nâ dhurusească câti unâ musheatâ statuâ di halcumâ, adratâ di elù.

- a Sutsatiljei Culturalâ Armânească di Bucureshti, trâ musheata ashtiartari tsi u featsirâ a fratslorù armânj ditù Gârtsii: Sutsata a Armânjlôrù di Veye (Yioryi Maneca cu nicuchira Sirma, Ciमितru, casieru la sutsatâ) shi Sutsata a Armânjlôrù di Athina Yioryi Platari shi Sutir Bletsa).

- a Sutsatilorù a Armânjlôrù di Veye

shi Athina, trâ curbanea shi copuslu tsi lu featsirâ tra s-adunâ cu fratslji ditù România. Aestâ searâ fu unâ ahurhitâ: dupu anj di dispârtsari shi-agârsheri Armânjlji-nchisirâ sâ-s cunoască ca dealihea frats tsi suntu! S-nu-agârshimù canâoarâ câ aestâ cali fu ma multu dish-cljisâ di alumta a marilui patriotù armânù, Sutir Bletsa.

Yinearea a lui n-aspusi câ nu-ari frixi cându alumtsâ trâ fara a ta. Shi n-aspusi câ shtimù cari nâ suntu fratslji!

- a pareiljei Pilisterlu, parei aleaptâ di tiniri intelectuali armânj, tsi nâ hârsirâ suflitlu cu cânticù shi giocù armânescu. Di partea a mea lâ haristusescu trâ cânticlu tsi-nj lu dhurusirâ.

- a pareiljei di Kogalniceanu "La Steaua". Va mi hârseamù ma s-avdzamù ma multi di nishenlji a cânticlu fârshirutescu!

- Di partea a mea haristuseri ali Aurica Piha trâ musheatili zboarâ tsi li dzâsi trâ poezia shi alumta a mea trâ Armânami. Ascultânda-li agârshiiù fârmaclu, cripârili shi xichea di nâdii tsi mi-aputursirâ di multi ori, tu-aeshtsâ lundzâ anj di lucru trâ Armânami!

Hâristuseri alù Toma Enache trâ turlia cumù aspusi 2 poemati di-a meali. Canda boatsea-alù Toma Caragiu shi-alù Caramitru s-avea adunatâ tu boatsea a lui!

Dzua di 9-li di Martsu nu adusi mashî harauâ. Adusi shi câdeari pi minduiari.

Azburânda trâ Thede Kahl, cu vreari di sotsu, Al.Gica dzâsi câ Thede easti unu ghermanu armânidzatu. Apitrusitu di emotsii, nu mata putu s-dzâcâ tuti atseali tsi li-avea tu minti trâ Thede Kahl ma dzâsi-ndoauâ zboarâ tsi furâ tseali ma ahândoasili: Anj si pari câ Armânjlji ishishi lipseashti s-ahurhească protseslu di armânidzari! (s-mi ljeartâ Alexandru ma s-feciu vârà alathusi!). Anj si pari câ aestâ dzuâ di cari azburâmù fu sumu semnulu aistorù zboarâ: ahurhearea a protseslui di armânidzari a Armânjlôrù!

Zboarâli alu Thede Kahl, dzâsi tu unâ chischinâ limbâ armânească, câdzurâ tu suflitlu-a nostu ca unù gâgoshù. I ca unù câtsutù hiptu tu inimâ!

Elù, tsi cunoashti ahâtu ghini catandisea a Armânjlôrù, vru s-nâ bagâ pi minduiari! Shi canda nâ pitritsea câta zboarâli-alù Alexandru!

Kira Iorgoveanu-Mantsu

Armâni di Aminciu

XANA-AMINTARI

PADZINA A FICIURITSLORU

Armânù, Amânù, Armânu escu ... Cându dzâcù zboarâli aesti mi minduescu la unù chiro di zâmani. Shi mintea-nji si dutsi la pâpânji sh-la soia atsea vruta alâsatâ di Dumnidzâ pristi locù. Mi minduescu la oaminji ndreptsâ, vruts shi la grailu a lorù..la grailu a meu, la limba shi la maia shi la paplu u tsânea ascumtâ tu suflitlu a lorù câpâitù di ahântâ zâgâdiri) pribegie shi xinâtati.

Mi amintaiù tu soia atsea musheatt shi tinjisitâ, ama agârshii s-bânedzù armâneashti...Agârshii limba a mea shi borgea sâmtâ tsi nji-u deadirâ aushlji. Tora thimisescu câ hiu Armânù sh-tora ahurheashti unù pirmithù multu musheatù...

Nu-nji criscui tu unâ hoarâ veaclji iu s-tsânù limba shi adetea...Cându earamù njicâ nu mi mindueamù câ bâneadzâ shi altsâ Armânji. Nu shteamù tsi suntu Armânjlji, cari suntu, cumù suntu? Shteamù mash câ tata easti "machidonù".Ashi dzâtsea oaminjlji sh-mini angljiceamù câ numa aesta ascundi tsiva. Ânji si pârea urâtâ sh-mintitâ. Shidzui multu namisa di Românji shi nu shteamù tsi banâ greauâ, tsi dureari ascunde maia shi paplu pi fatsâ sh-tu suflitù...

Shi-anvitsai tsi suntu Armânjlji, tsi li,bâ musheatâ au. Avui unâ mari tinjii sh-multâ tihi s-hiu namisa di ficiuritslji di la prota sculii armâneascâ. Anvitsai deadunù cu njitslji s-anyrâpsescu shi s-dyivâsescu. Aurelia mi nvitsâ limba tsi u pistipseamù chirutâ. Sh-tutâ bana a pâpânjlorù. Di la ea nvitsai s-amù tu vreami sh-tu tinjii limba, aushlji, arâdzli...Cându u avdu zburândalui armâneashti ahântu musheatù shi spâstritù, ânji si pari grailu armânescu nai ma musheatù, nai ma aleptu. Grailu aistu aushescu, vluysitù di Dumnidzâ shi sândzâli dit mini mi facù multu piri-fanâ câ escu Armânâ.

Nu pistipseamù câ poati s-hibâ iuva ma

musheatù ca la sculii. Sh-mi ciudusii cându vidzui pareia Pilisterlu. Nu pistipseamù vârnâoarâ câ va s-agiungu s-cântu shi s-giocù tru unù ansamblu. Prota oarâ shidzui, nutrii, minduii, vidzui tsi s-adarâ, cumù suntu Armânjlji, cumù minduescu. Nu shteamù tsiva. Cântitsli sh-giocurli li anvitsai pi cali. Ti mini, Pilisterlji suntu ca unâ fumealji mari iu potù s-azburyscu armâneashti, s-cântu s-giocù. Mi arisescu multu. Suntu oaminji bunji, tinjisits. Aclo nu ari ilichii. Tuts suntu tinjiri ti atsea câ suflitlu a lorù easti tinirù. Di Cârciunù neasimù deadunù la culindatù. Ânji lo hari s-vedù cumù sht-sânù Armânjlji arâdzli. Ânji lo hari di casili a lorù, di turlia cumù fumù aprucheads sh-di dhoarili tsi nâ furâ dati. Nai ma mări sinyisiri (emotsii) li avemù pi stsenâ. Prota oarâ fu tu 23-li di Andreu, cându Aurelia organizâ unâ serbari ti Cârciunù. Lipsea s-hiu multu bunâ, s-giocù ghini shi s-recitù idyea. Lipsea sâ-hiu yilicitoari sh-ti atsea câ atumtsea eara sh-dzua a mea di amintari. Dzâshù poezia atsea ti Armânami ditù suflitlu a meu, cu lycrinji tu oclji. Nj-eara fricâ, eara prota oarâ cându azburamù armâneashti dinântea a ahântorù Armânji. Mi mindueamù câ va s-hibâ vârnâ sâ-nji dzâcâ: "nu-I ghini ashi!!! Nu shtii s-azburâshtsâ!!! Ama nu fu ashi. Dzâshù poezia ca tru yisù shi cându mu sculaiù, avdzamù multi bâteri di pâlnji. Earâ trâ mini!...Earamù aclo, pi stsenâ cu tuts sh-mi ducheamù unâ steat pi tserlu a Armânamiljei. Nai ma mari dhoarâ ti ilichia di 18 di anji, nai ma marea harauâ.

La parei anvitsaiù s-cântu.Aclo u cânâscui Yeanula, unâ mushuteatsâ di featâ, cu oclji tsi arâdù totna, cu unù suflitù sh-unâ boatsi di malâmâ. Iholu a cânticlu sh-mushuteatsa a boatsiljei ali Yeanulâ ânji mulje suflitlu. Fârâ sâ shtibâ, pritù cânticlu a ljei pritù

mushuteatsa sh-giuneara a ljei, Yeanula eara isush grailu armânescu, atselù zborù di budzâ vrutâ, atsea fluiarâ di dorù shi jali. Tu boatsea ali yeanulâ plândzea pâpânjlji durerli sh-tutâ vreami a lorù. Shi achicâsii: cânticlu easti unâ harauâ, unâ ligâturâ di sândzâ. Limba a noastâ di ets s-tsânù pritù cânticù. Sh-cându ahurheashti unù cânticù jilosù, Armânjlji lu avdu, timisindalui la unù chiro di zâmani...shâplângu...Sh-tu plânsulù a lorù ducheshtsâ sh-ponù sh-harauâ...Ducheshtsâ unâ borgi di ets tsi s-tsânù apreasâ ca nâ tsearâ pristi dorlu a lorù. Shi suflitli a lorù, deadunù, suntu unâ ayiudhimâ (altar) di vreami, unâ amirârilji di lunjinâ.

Tutù ashi, ca "nâ lunjinâ di steauâ chirutâ" sumù furtia a chirolui, inshi ditù tutâ Armânnamea doamna Kira Iorgoveanu. Yilicitoari shi musheatâ. Cându u avdzâi zburândalui, limba armâneascâ ânji si pâru pirmith di nâoarâ. Ea easti unâ cumâtici ditù yishtearea a Armânjlorù. Tora, ocljlil lji-arâdu sh-cându zburashti di Machidunia-a ljei vrutâ, ocljlil âlji si unplu di lâcrânji. U avdzâi zburândalui cu ahântâ vreami sh-dureari, câ-nji si umplu inima di dorù shi ocljlil di lâcrânji. Shi atumtsea duchii câ alumta a ljei fu alumta di etâ a Armânjlorù, vidzui tu ea atselù tsiva tsi-lù fatsi Armânlu ma aleptu. Alumta shi vreami a ljei ti limba tsi amintâ pânea di zboarâ", "grailu di dadâ" tsi ninti lu zburâ mash tu somnu, u featsi nai ma yilicitoari steauâ di pi tserlu a poetslorù armânji.

Bitisescu aoa, ama nu ninti di tsiva "natsionalist". Nâ oarâ, câftamù niscânti cârtsâ pi la anticagi (anticariat) cându mi avdzâ tsi soi hiu, unlu-nji dzâsi: "Armânj...shtiu mini cumù suntu Armânjlji...shtiu mini tsi soi hits...Hits natsionalishtii!!!" Atumtsea mi nârâi multu sh-vrui sâ-lji dzâcù tsiva, ama chireamù chirolu. Shi cârtitâ cumù earamù, âlji dzâshù: "tini hii Românù, ama Armânjlji suntu di 2 ori mâ Românji ca voi!!! Shi-nji yini tu minti unù cânticù cari dzâtsi dealithe: "nu-avets tu vini sândzâ-n voi/ nu hits Armânji nu hits ca noi!!!!"

Hiu armânâ shi borgea a mea shi a gionjlorù easti s-tsânemù limba shi adetea. S-nu agârshimù: "di tuti averli tsi n-alasâ pârintsâlji, limba sh-uma suntu yishteri tsi nu s-asprgu di focù, nu s-ljea di furi sh-nu au moarti".

Irina CRAI

Pâpânjlji Costa shi Dauti namisa di pareia Pilisterlu

TRĂ ARMÂNAMI

Armânami, soi aleaptâ!
Câtse dunjeaua ti caftâ?
Câtse yinù oaminjlji tuts,
Tuts la tini ca chiruts
Ta s-anveatsâ limba a ta?
Tini bana-ts nu-agârshea!

Dunjeaua ma ti vâryeashti,
Shi di tini s-ciuduseashti,
Tini caplu nu-aplica,
Caftâ-ts vâsili a ta!
Ma s-nu-u-aflji, n-ai caimo,
Gaili ari Dumnidzâ!

Armânami, soia a mea
Alasâ-lji nu-lji nathima!
Ma a tzsâia tsâ facù-arâu
Va-lji veadâ Dumnidzâu,
Shi va s-vedz pângânamea tutâ
Cumù easti di focù bătutâ.

Armânami, soi vrutâ,
Nu shedz mpadi câdzutâ!
Tini ashteardzi-ts lacrâma,
Nu plândzi, nu ciudusea,
Tini nu ai vâsili
Ma ai tihî shi tinjii!

Tini-ai tihî, ai tinjii,
Tini nu ai vâsili,
Sândzâli-a tã ti cljeamâ
Ta s-ma fats nica nã thamâ,
Cã eshtsâ fara a amirâlui,
Cu pistea a Hristolui.

Armânami soi msheatâ
Cu lilici ncurunatâ!
Cându bana tsâ eara gra
Dumnidzâ nu ti-alâsa,
Cã eshtsâ thama a thamilorù
Shi vrearea a Armânjlorù.

Armânami, di iu yinji?
Eshti di ets i eshti di tora?
Cã-ai pârintsâ - soari sh-lunâ -
Shi di steali ai cârunâ,
Cã tu frâmti ai nã crusti
Sh-vimtulù pi archi ti dutsi!

Cã eshti ghinucuvântatâ
Di pâpânji sh-di eta toatâ,
Dunjeaua nu ti agiundzi,
Cã tini ai vrearea-n sândzâ.
Cã ai vreari di a tã,
Cã suntu bunji icã arâi!

ZBOARĂ TI MIRACHI

Tsi blâstemù di strâpâpânji
Tsâ da ahântâ vreari?
Shi tsi ghinucuvântari,
Dumnidzale, u-ai ti-Armânji?

Buiauâ sh-lunjinâ tsi dipunji ditù tserù,
Soi vrutâ, musheatâ,
Di tuts alâvdatâ,
Tsearâ, mindueari, njiuridzmâ di
merù!

Bisearicâ ditù tserù, iu ardu-a noasti
tseri,
Lunjina u mutreshti,
Njiurizma u-anjiurdzeshti,
Ti-ncljinji sh-mutreshti analtu-a
noasti mindueri.

Ma vrearea-ts nathimatâ s-hibâ mash
ti-Armânji,
Ashi caftâ uidisiri
Sh-aveagljî ti hâiri
Tsi loclu agârshitù iu-sunt a noshti-
pâpânji.

Aveagljî-a noasti bani ditù vreari
amintati,
Aveagljî ficiori shi feati,
Mutriti ni-aspâreati,
Shi-a noasti sufliti di vreari lunjinati.

Nu tâ-u turnâ mutrita, ah Doamne,
Dumnidzale,
Cã vrearea di-a lui farâ,
Nu-alasâ Armânlu s-shearâ,
Ma dâ-nji apandâsi la-ntribârli-a
mealî.

Ma ca-nâ tsearâ tsi-ardi, tu-nâ
bisearicâ ditù suflitù,
Lunjina a-lji hibâ vrearea
Shi-s-shtibâ iu i calea,
Armânlu sh-a lui farâ, s-hibâ vluisitù!

Ma avdzâ arigeaili tsi multu noi li-
anâltâmù,
Multù lunjinatlu tserù,
Iu-azboairâ pilisterù,
S-nâ ghinucuvântedz, câ multu noi Lu-
alâvdâmù.

Noi bana u-avemù hârsitâ
Di vrearea tsi u purtâmù
Shi multu noi nã-alumtâmù
Ti tihea uidisitâ!

Cu tihea sh-taxiratea noi nã-
ndridzemù nã banâ,
Cã fara nã-I yishteari
Shi limba nã-I yishteari
Shi-a suflitlui yilii noi u avemù icoanâ!

DZUA SH-NOAPTEA

Dzuâ sh-noapti,
Anamisa di eali, mash banâ,

Nã banâ ca nã tsearâ
Tsi ardi la icoanâ.

Nã lunjinâ azvoami,
Di la unù laiù soari,
Nã lândzitâ lunjinâ
Sh-pi tesrù luna sh-moari.

Nã lai neauâ di nafaorâ
Sh-unâ albâ ploai,
Cându niorlji sh-dipunù
Fârâ di sivdai.

Shi iara yini veara
Shi veara yini iara
Shi primuveara toamna
Shi toamna primuveara.

Shi chirolu ausheashti,
Arâu nu ari faptâ vloarâ
Shi daima lunjina a s-hibâ
Lai, shi lai-i shi nafaorâ.

CHISĂ

Câdzui tu-aumbrâ
Sh-nu potù s-mi alinù
Pi dzeana cu lunjinâ
La tini ta s-yinù,
Sh-mi-ncljinù!

Sh-aumbra mi-ncljidi
Shi nu-nji mi-alasâ s-esù!
Cã murù amù nastânga,
Sh-murù amù nandreapta,
Shi-nyiedzù!

Nj-avdu boatsea shi -!
Shi nu shtiu iu eshtsâ!
Câtse nu-nji mi vedù
Sh-mi lâhtârseashti tsiva -
Iu eshtsâ!?

Io mi-aflai!, iu earamù?
Boatsea nji-u avdu alargu di mini!
Ma, cara nu escu mini, cai zburashti,
A curi easti boatsea,
Eshtsâ tini?

Nu eshtsâ tini! Tsi-nji pâtsâi...
Zurlisii di dorù sh-dureari?
Mi caftu sh-nu-nji mi aflu,
Mi tuchescu sh-morù,
Ardu tseri!

Cătâlin GHITSĂ

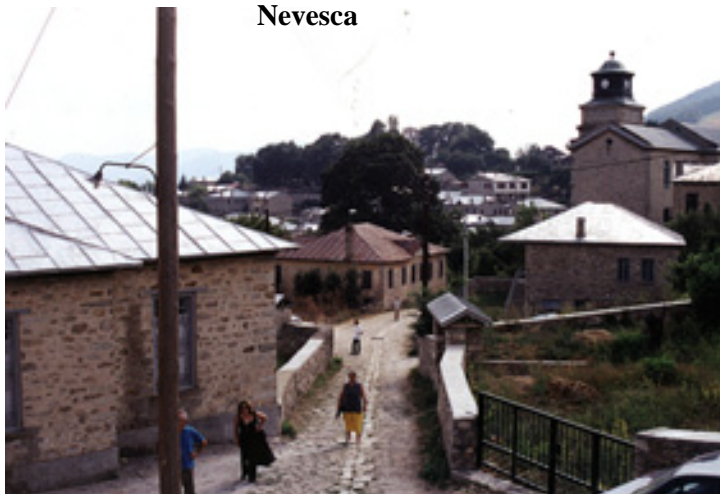
YISLU-ALI MAIE NICA NIFAPTU**Ti frati-a meu, Mina**

U mutreamù tra s-nu cherù tsiva di misidzli-a ljei: fatsa albâ, arocutâ, oclji lai ca doauâ masini, yii shi-mplinji di lunjinâ. Tu frâmti, crutsea njrlâ canda s-avea amintatâ deadunù cu ocljii, narea, gura ... Nu s-pârea câ eara "tatuatâ", s-pârea câ fârâ ea, fatsa-ali maie nu putea s-hibâ!

Distimelea lai tsi lj-anvârtea caplu didea a fatsâljei sh-cama multâ albeatsâ shi-a ochiloru cama multâ lunjinâ.

Nu potù s-dzâcù câ fatsa a ljei avea tsiva tsi nu-amù vidzutâ la alti prosupi! Earâ idyia cu-a moashiloru armâni tsi li vidzuiù tu bana a mea. Tsi-avea mansusù eara lucurlu tsi-lù videamù mash io! Earâ atsea lunjinâ tsi u vidzuiù mash tu oclji-a ljei shi nu va u mata vedù vârnâorarâ ...

Aestâ buneatsâ shi mushuteatsâ a nutritâljei u tricù maia sh-la tati! Cându u mutreamù ânji si pârea câ imnamù tu-avlia a chirolui: atselù di daima, fârâ di moarti, mplinù di yishteri shi seamni ... Itsi adra, itsi zborù dzâtsea eara ti mini unù semnu! Sh-cându bâga "simnâtorlu" pi piscuri - tutù unù semnu eara câ, adzâ a curi-lji ticneashti s-ansimneadzâ pânea? Tuti tsi li-avdzâiù di la ea suntu ahânda, tu mini. Mini tsi-aveamù agiumtâ "anvitsatâ", ti haraua a ljei shi-alù papù, pistipseamù ma multu tu zborlu-a ljei di tuti atseali tsi li-adyivâseamù tu carti ... Zborlu-a ljei nu eara bâgatù tu ziya a minduiariljei; lu pistipseamù fârâ di-altâ, ashì cumù itsi crishtinù pistipseashti cârtsâli sâmti.

Nevesca

Avea puteari "mayicâ"; shtia di nâinti tsi va s-facâ! Multi ori tati fâtsea shicai cu ea cându-lj dzâtsea: "Sima, ai angâtanù! Nu ti du adzâ la lucru cu machina!" Nu u-asculta shi criparea yinea unâ sh-unâ! Li videâ tuti tu yisi shi-aestâ puteari tsi u-avea s-veadâ tu yisi tsi va s-facâ u pidipsi tutâ bana. Nji-ducù

aminti multi di yisili-a ljei tsi-nji li-aspusi. Atseali ma fuviroasili li-aspusi amânatù, dupu tsi s-featsirâ ... Yislu cu tati nu-nji lu-aspusi canâoarâ ... Lu shtia mash teta Cuda, sora ma mari alù tati. Ea-nji lu dzâsi cându muri tati, nica tinirù, aguditù di unâ machinâ, cându tritsea calea ... Nu eara lândzitù, eara ca gioni, candantinierea cathi anù! Tu-atseali dzâli cându mi-agudi ca sfulgu moartea-alù tati, teta Cuda-nj dzâsi: "Maia ta avea lj-avea vidzutâ yislu a afendu-tui... Cându dadâ-ta featsi hirisi la capù sh-tuts adunamù gaile ma s-ascapâ cu banâ, ea-nji dzâsi: nu-adunats gaile, 'nveasta va u scoatâ bana-n capù, ma Sima nu! Nu vru sâ-nji dzâcâ ma multi. Mi tricù ca hiavrâ, deapoia mi-agârshiiu... Nj-adushù aminti tora, cându frâticlu a meu, Sima, muri tiniru shi sânatosu!"

"Greu u-alegù bana di yisu, ânji dzâtsea maia. S-mintescu lishorù lucârli... Dumnidzâ ashì li featsi: sinurili tsi-mpartu noaptea di dzuâ, somnulù di nisomnu, suntu nivi-dzuti. Ari ahtâri sinuri? I noi bânâmù sh-tu somnu ca dzua? Câtaiù s-aduchescu di iu-nji yinù tu yisu atseali tuti tsi li vedù sh-deapoia s-facù dealihea? Shtiu di nâinti tsi va s-facâ. Aestâ dhoarâ i, dzâ-lji ma ghini, fortunâ, u-avuiù di daima ... Nu-i vârà harauâ s-vedz yisi greali i fuviroasi ... Ts-angreacâ suflitlu, dzâli, meshi, anji ... pânâ s-facù!

Putsânù chiro dupâ tsi mi-arâchi pap-tu avuiù unù yisù... Nu lu-agârshiiù canâoarâ! Cându yislu s-featsi, durearea-nji fu cama lishoarâ! Anji di dzâli mi-andrepshu s-trecù nai ma greaua dureari tsi poati s-agudeascâ unâ dadâ: s-cheri unâ hiljie tinirâ!

Ma Dumnidzâ nji-avea dzâsâ di multu shi shtiamù câ nu-ari ascâpari!

Tu-atsetù yisù di tinirâ nveastâ s-fâtsea câ vârà-nji durusi doilji tâvadz: unlu di bâcâri sh-unlu di malâmâ. Atselù

di bâcâri era mari, sânatosù ... Atselù di malâmâ eara musheatù sh-tsâ loa ocljii di-anyiliceari ... Ma, cându lu loaiù tu mânâ, eara lishorù shi ca unù tsiru ... Earâ dipù pseftu! Aeshtsâ doilji tâvadzâ tsi-nji si fânârsirâ tu yislu di tinirâ-nveastâ eara doauli feati-a meali: tet-ta

Cuda, atsea ma marea, sânatosâ sh-cu bana lungâ shi tet-ta Tsona, atsea ma njica, msheatâ shi-mplinâ di hâri, tsi muri multu tinirâ ...

Tini mi-ntregghi tora, cathi dzuâ, tsi va s-dzâcâ yisili tsi li vedz ... Ascultâ, feata a mea, yisili-aspunù tuti ma, trâ isihia a ta, easti ma ghini s-nu vedz i s-nu tsânji minti canù yisu ...Suntu fortunâ greauâ yisili. Tsâ curmâ isihia sh-ti-adarâ niomù! Câ ma multu suntu atseali urutili shi-eali intrâ ahâda tu mâduâ shi-arodù ca vârà sârachi... Yisili mushati li-agârshimù ma-ayonjia! Pap-tu spunea daima câ, ninti s-mi-arâcheascâ, avu unù yisù: imna cu oili, cu trastulù di-anumiri ... Tu iarbâ anyilici tsiva ... Canda l-urghi atsea-nyiliceari!

S-apruche, deadi iarba nanâparti sh-vidzu unâ nâpârticushi tsi durnjia ... U lo, u bâgâ tu trastu shi u-adusi acasâ ... Cându s-dishtiptâ, shtia câ va mi ljea!"

25 Andreu 1995

Ashteptu di anji di dzâli s-facâ unù yisù di-ali mai ... Pânâ tora, tuti yisili, buni i nibuni, âlj si featsirâ!

Minduiescu di anji di dzâli: aestu lipseashti s-facâ fârâ di-altâ! Maia ti vru tini sh-ma multu di mini! Daima-nji dzâtsea: "Vâ voiù tuts nipotsljii ma Mina lu voiù ma multu di tuts!" Ashi eara, tini purtai numa-alù papù sh-earai nâdia a casâljei, s-duts numa noastrâ ma nâinti!

Yislu-aestu lu vidzu maia dzua tsi ti ftseai yrambo, alargu, tu xeani, singurù, fârâ dada, tati, maia, sor-ta Tancea shi fârâ mini, sora a ta atsea vruta tsi nu-lji turnashi canâoarâ zborlu... Fârâ hlam-burâ, fârâ arâdzli armâneshtsâ!

Shideamù cu maia tu uborù sh-mintea, fârâ s-va, alâga alargu, pisti-amâri, tra s-ti vedù cumù tsâ shideâ câruna di yrambo! Vreamù s-potù s-tsâ vedù ocljii, s-vedù cumù puteai s-bânedz atsea harauâ fârâ noi! Nitsi adzâ nu shtiu cumù tsâ fu atumtsea a tsâia, ma shtiu cumù nâ fu a noauâ! Dada shi tati eara la numtâ Constantsa: ancuruna la hinlu Câshiricâ.

Mini aveamù armasâ acasâ cu maia. Dzua-atsea canda-nji si-avea ligatâ cicioarili ...Nu puteamù s-fugù ditù uborlu iu maia shidea pi pragù sh-plândzea ashì cumù shtii sh-tini câ plândzea: fârâ lâcârni! Nu putea, mârata, s-plângâ ca tutâ dunjeaua, tra s-lishureadzâ. Lâcârnjili ascotù ditù suflitù durearea, aspealâ suflitlu, lishuredz cu eali!

Maia, mârata, lji-avea loatâ Dumnidzâ aestâ lishurari! Plândzea, ma lâcârnjili-lji cura nâuntru, nu vrea s-easâ nafaorâ! Cumù tsâ dzâtseamù, shideamù doauli tu uborlu-a casâljei di Bucureshti, singura casâ iu fumù hârioshi shi-avumù pru-

cuchie, câ earamù tuts deadunù: maia, paplu, dada, tati, mini, Tancea, sh-tini. A, mi-agârshiiù: eara shi paplu Goga cu noi! Eara sh-elù a nostru; fratili surdu-amutu alù papù!

Cându tini fudzishi tru xeani loashi sh-tihia a casâljei cu tini ... Dupâ-ndoi anji vini unù nomù urutù sh-mâhâlâlù-a nostru musheatù fu aspartu. Surparâ casa a noastrâ, casili ali teti Cudi, ali teti Sulda, sora alù lali Tashi shi multi alti casi armâneshtsâ ditù mâhâlâ!

Maia dânsâ di suschirari shi-nji dzâsi: "Tsi cara s-ansoarâ adzâ! Nu aestâ easti tihea a lui! Âlji vidzuiù yislu! Mina va s-toarnâ acasâ shi va sh-ljia-nveastâ armânâ!" U-ntribaui câ tse zburâ ashî. "Shtiu tsi dzâcù. Mini-lji vidzuiù yislu shi yisili nu mi-arâsirâ canâoarâ! S-fâtsea câ Mina vini la poarta a noastrâ shi-nji dzâsi: Maie, aflâ-nji unâ icoanâ di-aoa câ ACLO nu-ari!

Icoana tsi u caftâ easti tihea a lui tsi lu-ashteaptâ aoa! Va s-vedz câ fciorlu va s-toarnâ shi va s-ljia-nveastâ di-aoa!"

Dzua atsea tini tsâ bâgai prota oară câruna di yrambo sh-yislu-ali maie canda-nji deadi unâ nâdii: poati câ fratili-a meu nu easti chirutù tru xeani, trâ daima! Poati va s-facâ yislu-ali maie! Nu eara nâdii di sorâ niminduitâ i nidurutâ! Aveamù vidzutâ cu ocljii-a mei, meslu tsi-aveamù shidzutâ cu tini, Fresno, tu dipârtoasa Californie, câ tihia tsi minduiâi câ va s-hibâ bunâ, eara unâ mari sh-greauâ alathusi tsi u fats!

Fu prota shi-atsea ditu soni oară cându mutashi boatsea câtâ mini shi-cându-nji frâmseshi inima cu zboarâli: "Sora-i sorâ, ma vrearea di nicuchirâ easti ma mari!" Shtiamù sh-mini câ vrearea di sorâ easti unâ shi-atsea di nicuchirâ altâ, ma videamù câ atsea nicuchirâ nu eara uida sh-tihia a ta!

Di anji di dzâli ashteptu s-facâ yislu-ali maie! Pe-anarga-anarga s-pari câ lucurlu imnâ ashî cumù lu chindrui Atselu di-Analtu! Dupu tsi s-amintâ Simone, nu mata armasi tsiva di nâdia a ta câ acâtsashi calea-atsea buna! Câruna xeanâ ahurhi s-ti-astringâ shi nu dupù multu chiro, ti disfâtseshi di ea!

Atumtsea iara-nji vini tu minti yislu-ali maie! Avea muritâ, mârata, cu dorlu-a tâu shi-a meu shi cu nâdia câ va ti tornji s-tsâ ljei nveastâ armânâ. Anù di anù dzâtseai câ va s-yinji ... Anù di anù tritsea, lucârli nu tsâ si-andridzea sh-nu yineai ... Atselù tsi ti-ashtipta ma multu eara tati. Canù nu putea s-lji-ascoatâ ditù minti câ tini va s-yinji shi va s-ljiai feata tsi ti-ashteaptâ di-ahântsâ anji! Imna cu cadurlu-a elji shi-a tâu tu

supani: trâ elù, tini earai isusitù cu feata tsi criscu ninga noi shi tsi ti-ashtipta! Lu vâryiamù daima shi-lji dzâtseamù:" Nu bagâ feata-n dorù! Nu-lji frândzi tihea! Tsi shtii tini tsi-ari Mina tu minti?!" "Tsi s-aibâ tu minti? Va s-facâ ashî cumù ânji dzâsi daima la tilifonù! Nu poati s-mi-arâdâ! Altâ featâ ma bunâ nitsi câ s-aflâ!" Dupu moartea-alu tati, mi turnaiù Bucureshti tra s-lji-adrâmù misalea tu patrudzâtsli. Eara ninti di Cârciunù ... Suflitlu-nji eara lâitù ma unâ njicâ harâuâ sh-nâdie mi fâtsea s-ashteptu aestu Cârciunù, protlu fârâ tati, ca atselu tsi va s-umplâ yislu-ali maie. Mi dushù acasâ andreaptâ ca la isusitâ. Feata mi-ashtipta ca daima: cu vrearea sh-nâdia di-ahântsâ anji! S-andridzea s-yinâ la tini; lji-aveai pitricutâ cljimarea! S-pârea câ lucârli ahurhirâ s-curâ tu-avlichea tsi maia shi tati u-avea sâpatâ cu vrearea a loru ...

Ninti di misali lu-nyisaiù tati: eara-n casa-ali dadi, ca la moartea a lui. Elù eara mortu, tesù pi measâ ma, tu idyulù chiro, shidea di-anvârliga a sfinducljei, cu tuts alantsâ tsi-avea vinitâ s-lu veadâ mortu..Mina, ca njicu ficiuricù, plândzea cu caplu-aplicatù pi numirlu-ali dadi. Soia tutâ eara aclo. Tati dzâsi: "Duri, nu mata plândzi! Ma ghini mutrea di ti-andreadzi!". Dishtiptatâ ditù yisù nji-adushù aminti zboarâli ali teta Lenca, cusurina-ali dadi:

"Feata-ali teti, ari mortsâ cu iyuri bunâ, tsi tragù ghineatsâ dupù elji! Poati moartea a fendu-tui va s-aducâ tihi-ali Tanci shi-alù Mina!"

Nu acâchiseamù cumù s-poati ca moartea atsea-nfârmâcoasa s-dishcljidâ calea câtâ harâuâ! Ma zboarâli di la aushi au nomurili shi noimili-a loru!

Protlu Martsu 1997

Tu-avionù, anamisa di niori, alargu di tati shi-aproapea di frati...Noauâ sihâts di-azbuirari isihâ; avionlu canda eara unâ câravî pi-unâ amari fârâ chimati ... Soarli bati tu geami, mutrescunghiosù shi vedù mash neauâ, sihâts lundzâ mash neauâ ... Aoa shi-aclo, câti unâ lunjinâ, semnu câ shi-aclo bâneadzâ oaminji! Aesti doausprâdzâts di sihâts, tsi li trecu singurâ tu-avionù, mi-arucâ nâpoi, mi-arucâ nâinti. Nâpoi, easti tati mortu shi-ocljii-a lui mi-aveaglje daima, cathi minutâ ...Mutre-scu-nsusù: niori...Mutrescu-nghiosu: neauâ shi pustiitati ... Iu easti tati?

Soarili tsi-anyiliceashti cumù nu-amù vidzutâ altâ oară canda-nji minteashti minduierili, canda fudziù di pisti locù shi-agiunshu Aclo iu va s-agiundzemu tuts. Mi-avea acâtsatâ unâ dureari hârioasâ câ puteamù s-duceamù ashî:

ocljii-nj strâbâtea nioriljii shi-nji dzâtseamù, tu mintea tsi avea acâtsatâ câlji-uri tsi nu mata li-avea bâtutâ, naca va s-potù s-vedù mastea-alù tati! Tu-atsea albeatsâ di-ahurhitâ di lumi, tu-atseanyiliceari fârâ aradhâ, ânji si pârea câ putearea a vreariljei easti ahântu di axi câ va s-poatâ s-nji-aducâ dininti ocljii-alù tati!

Ciudia nu s-featsi sh-mi turnaiù tu minduiarea mintimenâ: ti nica niheamâ di chiro va-nji vedù fratili xinitù! Dupâ doisprâdzats di-anji batù diznou calea lungâ câtâ fratili-a meu! Atumtsea, cu multsâ anji nâpoi, inima-nji azbura ... Tora nji-angreacâ pi suflitù moartea-alù tati ... Mi ducù la fratili xinitù sh-la nipotlu-nji tra s-lu-aducù sh-tati cu mini! Tati - ditù suflitlu sh-thimisearea a mea!

Vrea sâ-shi veadâ nipotlu tsi-lj poartâ numa ... Nu-apucâ! Tora va-lù vedù io shi trâ elù ... Tati va-lù veadâ shi va-lu hârseascâ Simone cu ocljii shi cu mânjili-a meali ...Nu-apucâ s-hibâ papù trâ nipotlu tsi-lji dutsi numa ma nâinti ! Muri cu-aestu caimo!

Mina, frati-njiu, dzâtsi câ Simone easti-ntregù pap-su! Mini nu-lù vidzuiù di shapti anji ... Pisti-ndoauâ sihâts valù vedù ... Tr-aestâ batù ahântâ cali lungâ!

Frati-njiu canda vru s-fugâ di noi! Câtù ma-alargu, tu-alantù capù di lumi!

Nâ leagâ treiljii frats unâ mari vrearî; nu n-avemù alâxità canâoarâ vârà zborù urutù!

Shi-atumtsea nu potù s-aduchescu câ tse vru frati-njiu Mina s-fugâ ahântu alargu di vrearea-a noastrâ! Aestâ vrearî nu va u-aflâ canâoarâ, aclo, tru xenji!

Protlu Martsu 2000

Mina nu-ari umuti s-yinâ "acasâ" shi nitsi s-ansoarâ! Yislu-ali maie va s-armânâ singurlu tsi nu s-featsi! Sh-eara yislu-a ljei nai ma msheatlu shi-tsi u-agiutâ s-treacâ ma lishorù tu anljii tsi-lj bânâ fârâ di nipotlu a ljei nai ma vrutu! Tati lu-ashteaptâ Mina di tsintsi anji s-lj-aprindâ unâ tsearâ! Lu-ashtiptâ câtù bânâ, lu-ashteaptâ sh-tora! Aestâ easti borgea-a pârintsâlorù: sâ-shi ashteaptâ fumealja asprânditsâ tu lumea-alargâ!

Negù io sh-ti elù, ma shtiu câ tati lu-ashteaptâ ma multu Mina - nâdia shi vrearea-a lui atsea ma marea! Câ, de, la Armânji, ficiorlu easti tu ma mari tinjie sh-vreari di feata!

Mini armashù s-tsânù ligâtura anamisa di tati sh-di fratili-a meu, Mina.

Sh-mi-ntrebù: câ tse nu s-featsi yislu atselù ma bunlu sh-ma musheatlu ali maie?!

Kira IORGOVEANU-MANTSU

**ISTORIA A MACHIDUNIILJEI ANTICĂ
CAPITOLU - VI -
POPULU A MACHIDUNIILJEI -**

**VECLJILJ MACHIDUNEANJ
SHI MACHIDUNEANJLJI**

(Continuari ditu numirlu tricutu)

Siyurù câ, cu chirolu, cumù aspusimù niheamâ ma nsusù, avurâ influientsi ditù Ascâpitatâ ditù partea a Ilirilorù, di la Datâ, ditù partea a Tratslorù; di la Notù, ditù partea a Gretslorù ama, cumù s-vidzu aestâ influentsâ, aestâ treatsiri a cunushteriloru culturali fu di unâ parti shi di-alantâ. Tu aestu chiro a etilorù VII-VI n.a Hr. cafi unâ nai a Machiduniiljei eara sumù stâpuirea a unui tribù, ashì cumù va s-veadâ nihemù ma nghiosù, cumândusitâ independentu di câtrâ unâ câpiili a tribur-lorù.

Populatsia a Machiduniiljei tu aestu chiro eara formatâ ma multu di njts bânâtori libiri tsi sh-cultiva locurli a lorù tsi avea unâ arâlâchi ma njicâ shi chibarilji cari avea arâlâchi mări di locù.

Tu tsi mâtreashti turlia di cumânduse-ari a miletiljei lipseashti s-adutsemù aminti aoa câ eara "adunârli a popului", adratâ ditù Machiduneanji axi s-poartâ armili, aeshtsa hiindalui unâ armâsâturâ fârâ di alta a aradhâljei ghenticâ-trib-alâ, "adunari" cari loa tuti apofasli tu numa a ntreglui populù.

Tu tsi mâtreashti thimiljiusitorlji a vâsililjei machiduneanâ niscântsâ autori andrupâscu ideia câ furâ niscântsâ picurari ditù muntsâlji a Pindului, cari peanarya, peanarya acâtsarâ tuti alanti triburi deanvârliga.

Tu tsi mâtreashti miletsli (triburli) ditù Machidunii protili hâbâri istoritsi suntu ditù eta V n. a Hr. shi yinù di la istoritslji grets Herodot (484-425) shi Tucidide (460-395) shi geograflu Strabon (60 n.a Hr. - 29 d.Hr.).

Mârtiriljili arheologhitsi, apudixescu câ aesti triburi (populatsii) di pre-machiduneanji pi loclu a Machiduniiljei suntu di ma multu chiro, demec cu nai psânù 2000 di anji n.a Hr.

✻ ✻ ✻

Veacljea Civilizatsii Ivrupeanâ, cari cunuscu locuri iu eara ashtirnuti hori shi câsâbadz, unù sistemù di nyrâpseari shi nao (templu) armâtusiti cu mari difculii, nfluri tu Not-Ascâpitata a Ivropâljei nântea a miletslorù indo-ivrupeani tsi si stricurarâ dealungalui a mileniumlorù IV shi III n. a Hr.

Mârtiriljili arheolodzitsi nâ-spunù câ

nâpâditorlji furâ unù populù ampulisitorù cari adrâ acropole armâtusiti shi agiumsi unâ parti a miletiljei di a loclui. (Tsivilizatsia shi Cultura pag. 51, ed. Buc. 1989).

POPULATSIA A MACHIDUNIILJEI

Va s-câftâmù ta s-dâmù ma nghiosù triburli ma importanti ditù veacljea Machidunii, cu arâlâchea a lorù geograficâ tsi s-uidiseashti cu arâlâchea geografitsi ditù chirolu a nostù thimisinda-li di la Datâ la Ascâpitatâ.

SAPILJI (Sapeilji)

Sapeilji bâna tu partea di ascâpitatâ a Machiduniiljei, câtrâ sinurlu ali Tratsia, la virsarea a arâului Nestus, namisa di Filippi shi Abdera (A. Th. Samotrachis, tom 21, pag. 587, Marea Enciclopedii greacă.). Di aestu tribù G. D. Capsalis âlu da hiindalui di arâzgâ tracâ. Loclu alushtui tribù, a Sapiilorù, s-uidiseashti cu Not-Data a judetslui Cavala. Dupâ niscântsâ autori, Sapeilji eara unâ cu Sailji shi Sintilji. Tu chirolu a pulematlorù meditsi, s-ancljinarâ al Xerxe imnândalui priningâ Pershi contra a Gretslorù.

Unù vâsilje a lorù, maxus Avrupoli, tu anjlji ditù soni a stâpuiriljei machiduneanâ, eara deadunù cu Roma, ti atsea vâsiljelu machiduneanù, Perseu, fu tu ananghea sâ s-alumtâ cu elù.

Sumù Romanji, vâsilia a Sapeilorù forma una di atseali 14 di prefecturi ali Tratsia - hiindalui tâljeatâ di Via Egnatia, cari sribâtea "strâmtura a Carpilorù" tsi forma cljeilji a Machiduniiljei ditù Datâ.

Câsâbâlu ma importantu a Sapilorù s-thimiseashti s-hibâ SAPEI, pi loclu iu adzâ easti câsâbâlu Hrisopolis, judetslu Cavala.

SATRILJI SHI TRAVSILJI

Suntu tutu milets tratsitsi, n-aspuni Vaidomir., cari bâna tu Machidunia ditù Datâ, pi mârzdinjlji a arâului Nestus shi aripidinjlji a muntsâlorù Rodopi, sh-tsi s-tindea sh-tu Tratsia. Loclu iu bâna elji cadì adzâ tu Vâryâria di Notù shi la Njeadzânoapti di Cavala.

Di SATRILJ nyrâpseashti A.Th. Samotrachis câ eara unù populù di a tratslorù, aslanù shi-ampulisitorù.

S-thimiseashti câ elji lucra madenjlji (mine) di malâmâ shi asimi ditù muntsâlji Pangeu. Avea unù oraculù multu cunuscutù, al Dionisos, cumân-

dusitù di preftsâ ditù pareia a Bessilorù -, unâ lumachi a Satrilorù shi avea unâ ngucitoari, maspar la Delfi.

Eara liberi, singura mileti cari nu s-ancljinâ al Xerxes.

Di Travsì, n-aspuni Thucidide, câ eara unù populù a Tratsiljei ditù Njeadzânoapti-Ascâpitatâ, la sinurli ali Machidunii, bânândalui tu pârtsâli ditù Notù a muntsâlorù Rodopi, tu valea a arâului Travus (Herodot).

DANTILITSLJI

Miletea a loru bâna deanvârliga a muntului Emus, deadunu cu alti milets tratsi dit cari ma importanti eara Beslji iara cratlu a loru, tsi purta numa di Dantilitisia, s-uidiseashti adzâ cu loclu di sinuru namisa di Vâryâria shi Gârtsia, la Njeadzânoapti di judetslu Drama a Gârtsiljei.

Dupâ Plinius, cratlu a loru vrea s-eara tu nandreapta a Strimonlui, mârzdinânda-si cu cratlu a Mediloru shi a Bisaltsâloru. Sumu stâpuirea a vâsiljelui Seftis a Odriziloru, loarâ parti shi elji la rebilipsirea contra a Machiduniiljei (330 n. a Hr.); s-alumtarâ deapoia namisa di miletsli tratsi sumu numa general di Dardanji, contra a vâsiljelui Dimitrie a Machiduniiljei (293 - 235). Lji-adutsi la ascultari vâsiljelu a Machiduniiljei Filip V, la 183 n. a Hr. Pi la anlu 85 n.a Hr. achicâsits cu Dardanjlji shi Scordistsilj, featsirâ nâvâliri tu Machidunii - hiindalui avinats du Sulla -, ca shi ma amânatu, pi la 29 n. a Hr.

Tu chirolu a stâpuiriljei romanâ cratlu a loru eara unâ eparhii a Tratsiljei.

MEDILJI

Unu populu vârtosu shi ampulisitori di arâzgâ tracâ, tsi bâna tu cratlu tsi purta numa Media, cari cadì tu partea di Njeadzânoapti-Datâ a Peoniiljei, udatâ di arâulu Strimon shi afluentâsâlji a lui tsi coresâpundi adzâ cu locurli Petritsi shi Melenic ditù Vâryârii, va dzâcâ cohea ditù Notu-Ascâpitatâ a Vâryâriiljei, câtâ sinurlu cu Republica Machidunia shi Gârtsia. G.D. Capsalis aspuni câ eara Trats shi-lji tricù tu miletsli tratsi. Bânâtorlji ma purta shi numa di Medari. Tu ahurhitâ furâ independentsâ, avândalui vâsiljeadzilji a loru; di multi ori avea nâvâlità tu cratlu Machidunia nâinti di vâsiljelu Filip II-lu. Furâ anichisits di aestu shi di Alexandru iara cratlu a loru fu ncurpiljeatu tu statlu Machidunia. Câsâbadz ma importantsâ furâ: Iamforina, capitâla, Petra shi Desudava.